

M LADIIKA

DRUŽINSKI LIST

XIII 12 1937

ZISTIN

V S E B I N A D E C E M B R S K E Š T E V I L K E

LEPA POLJANA Živa plamenica (Mara Husova) // Višarska legenda (Stanko Vuk) // Janezek (Matija Malešič) // Iz nižav in težav (Ivan Zorec) // Nazaret (dr. Andrej Snoj) ★ PESMI Uganka (Vida Žanova) // Nocoj (Viktor Šonc) // Ti in jaz (Ivan Čampa) // Pred slovesom (Emanuel Kolman) // K zornicam (Jože Dular) ★ PISANA TRATA Anton Foerster (M. Tomc) // Napad Angležev na dansko prestolnico 1801 (Albin Zalaznik) // Slovensko narodno blago (Vinko Möderndorfer) // Nove knjige // Naše slike, ★ DOM IN DRUŽINA Igrače za otroka v petem in šestem letu (Niko Kuret) // Svetemu Miklavžu za bolno mamico (Joža Likovič) // Bluza iz trakov (Eliza Skalický) // Kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA Anekdote in smešnice ★ SLIKE Nic. J. B. Bulder: Sveti Martin // Albert Neuhuijs: Mati z otrokom // Elda Piščanec: Devica Orleanska // Francè Košir: V krčmi // K članku Nazaret: Pogled na Nazaret s severa; Cerkev Marijinega oznanjenja v Nazaretu; Notranjščina cerkve Marijinega oznanjenja; Tukaj je Beseda meso postala; Shodnica v Nazaretu; Marijin studenec v Nazaretu // Fotografije (Fr. Krašovec): Zima na bregu; Ciganka z detetom // Dvoje risb k članku Živa plamenica

KROJNA PRILOGA Nekaj modnih novosti // Kaj želi otrok za božič; Kaj naj dam za božič; Darila lastnega izdelka; O nakupovanju za božič; Kako zavijajmo darila; Prehrana pri delu ali športu v zimskem času; O snaženju rokavic

D O B I L I S M O V O C E N O

Redne knjige Družbe sv. Mohorja za leto 1957: **Koledar za leto 1958. Izgnani menihi.** Povest iz druge polovice 18. stoletja. Belih menihov četrta knjiga: Samostan ob razpustu. Spisal Ivan Zorec. Slovenskih Večernic 90. zvezek. **Družinski molitvenik. Bajtarji.** Spisal Jan Plestenjak. **Preko morij v domovino.** Spisal Jakob Grčar. **Življenje svetnikov** 12. zvezek. ★ Izredne knjige Družbe sv. Mohorja za leto 1957: **Bolgarske novele.** Izbral in prevedel Tone Potokar. **Poljske novele.** Izbral in prevedel France Vodnik. **Ptički brez gnezda.** Povest. Spisal Fran Milčinski. Druga izdaja. Ilustriral Hinko Smrekar. **Čudovita pravljica o Vidu in labodu Belem ptiču.** Spisal Bogomir Magajna. Ilustriral Maksim Sedej. **Krompir.** Spisal ing. Rado Šturm. ★ **Živi izviri.** Spisal Ivan Matičič. Samozaložba. Natisnila Tiskarna Merkur v Ljubljani 1957. ★ **Misijonski koledar 1958.** Salezijanska knjižica: **Božji dolžniki.** ★ **Razori za setev in žetev slovenske kmečke mladine.** Napisal Ludovik Puš. Knjižnica Kmečke zveze v Ljubljani 1957. Natisnila Zadržna tiskarna v Ljubljani. ★ **Mala biblija. Stari zavjet.** Priredil dr. Maksimilijan Lach. Jeronimsko svjetlo. Izdalo Društvo sv. Jeronima v Zagrebu 1957. ★ **Svetla pot.** Spisal dr. Franc Jaklič. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1957. ★ **Kristus v Cerkvi.** Spisal Franc Grivec. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1956. Obe knjigi tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. (V oceno jih takoj ob izidu nismo dobili.)

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je letno din 84.—, s krojno prilogo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (din 42.—) in četrletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stane din 100.—, s krojno prilogo din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Poljanska c. 28, telefon 51-91 ★ UGANKARSKO GRADIVO sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)

LEPA POLJANA

LETO 1937

DECEMBER

ŽIVA PLAMENICA

Mara Husova

23.

Vran, ki je kljub ženinemu odporu visel na njej kot prikovan, ji je pisaril, da se ubije, če ga zapusti. Zala je prebirala njegova pisma ter jih jezno metala v peč. Dobro je vedela, da se taki, kakor je njen mož, ne ubijajo, ampak tonejo vse globlje v kalužo svojih strasti, dokler se ne zgrnejo motni valovi nad njihovim zapravljenim življenjem.

Vran se je vdajal svojim strastem z vso razbrzdanostjo. Vse tisto, kar dela človeka, da je človek, je polagoma odmiralo v njem. Nerednosti in javni izgredi so mu dodobra omajali ugled v službi in življenju. Postal je igračka svojih strasti. V redkih trenutkih je švignila iskra zavesti in osvetlila kalužo, po kateri je brodil. Posledica tega je bilo plitvo kesanje in obup, ki ga je tiščal še globlje na dno.

»Pomagaj mi!« se mu je izvil krik v pismu Zali. Kadar pa je Zala prišla, ni našel zanjo prijazne besede. Mučil je s surovostjo sebe in njo; ko pa je zopet odhajala, je po kolenih lazil za njo, proseč milosti in odpuščanja. Kadar mu je odpustila, se je kesal svojega ponižanja ter divjal v domišljavem ponosu.

Vse pogostejši so bili taki izbruhi, vse strastneje se je Zala oklepala misli, da ga končno pusti.

V tistem času je dosti mislila na dr. Beliča.

»Obljubil mi je; pomagal mi bo!« Že mu je napisala pismo ter mu vse razložila. Pooblastila ga je, da jo zastopa pri sodišču. Še je ležalo usodno pismo na njeni mizi, ko je prejela moževo.

»Bolan sem, uničen. V nepravilni zlobi so mi službo odpovedali. Kaj naj storim? Kam naj se

obrnem?« Zadnji stavki so bili tako napisani, da jih ni bilo moč prebrati. Saj jih tudi ni bilo treba. Zlom je bil popoln v vsej svoji strahoti. Treščilo je ko z jasnega in Zala tako omamilo, da se je zmedla. Z brezvoljno kretnjo je sunila pismo od sebe.

»Kaj sedaj?« je brnelo v njenih ušesih vprašanje nad gluhim molkom njene duše.

»Premislila bom, preden se odločim!« si je obljubila, ko je šla na delo. Pa je prišla domov in dognala, da ni še nič sklenila.

Tako je gledala obe pismi na svoji mizi.

»Da ga pokličem k sebi ter mu dam zavetja? — Joj! Prestrašno, nezasluženo breme!« — Zapeljive misli o svobodi so spet zarojile v njeni glavi. »A vendar ne morem dopustiti, da propade kot zadnji med najnižjimi —. Ali to, kar je od njega še ostalo, ni človek! — In takega naj si oprtam na pleča? — Ne, ne morem, nočem! Sam si je kriv!« je završala v njej huda duševna borba.

V strašni stiski se je spomnila prijatelja umetnika. »Neskončno te ljubim!« je švignil visok zubelj zatajevane ljubezni. »Le tebe od zmeraj!« je bilo prvič, da mu je kaj takega razodela.

»Strašna je stiska moje duše! Pomagaj mi; daj mi zavest, da nisem sama! Naj se naslonim na žrtvenik svoje ljubezni!« je stokalo pero in slikalo pekel, v katerem se je borila.

Tekla je, ko je nesla pismo na pošto.

»Oh, le zdaj, v tej hudi uri me podpri!« Po ljubezni, po toplem prijateljskem razumevanju je zahlepel vse njeno bitje.

Njeno pismo ga ni našlo doma. Križaj je bil na potovanju. Usojeno ji je bilo, kakor vsem močnim in samoraslim ljudem, da ostane v najhujših življenjskih trenutkih strahotno sama.

Do smrti jo je mučil prijateljov molk. Njena duša je ta čas šla skozi pekel dvoma, muke in negotovosti.

Moževo pismo je še vedno ležalo na mizi poleg pisma, napisanega dr. Beliču.

»Daj, ubij me! Pravico imaš, zaslužil sem, da me zavržeš. Napasite se vi, močni, s trpljenjem slabotnih duš«, je očitalo moževo pismo.

»Stori! Ne daj, da te izžemajo! Nisi kriva in nisi zaslužila strahot, ki se valijo nate. Ne boš prenesla, saj si končno le ženska«, ji je govorilo Beličevo pismo in prsti so jo srbeli, da ga popade in odnese.

»Bolan sem in uničen!« je stokal možev list. Stresla se je. »Saj res nima nikogar,« je pomislila, »da bi se oslonil nanj. Njegovi imajo toliko, kolikor je potrebno zanje; in če bi kdo imel, kdo bi takšnega sprejel? Vse premalo se imajo radi. Pamet bi imel, pa bi mu ne bilo treba«, poretó. In vendar ga je zadelo strašno ponižanje. To je že samo po sebi grozna kazen«, se je zgrozila, ko je pomislila na revščino, v katero je mož zašel. »Saj je bil moj mož, lepih trenutkov mi je daroval svoj čas. Tudi meni je hudo, ali jaz mu nisem kriva!«

»Seveda nisi kriva! Spomni se vseh prebednih noči, žalitev, zanemarjanja in še vsega drugega. Neumnost! Da te je rad imel, kakor ti je vedno pravil, bi ti ne bil prizadel toliko gorja. Jasno je ko dan, da imaš pravico, umakniti se trpljenju!« Zala je prisluhnila glasovom, ki so vstajali iz globin.

»Saj je tudi moja ljubezen veljala drugim!« je zavpila v temino, ki se je porajala v njenih globinah. Glas pa, ki je odmeval, se ni umaknil.

»Otročja si! Kaj nisi izpolnila svoje dolžnosti do kraja?«

»Ali le dolžnost?«

»To je dosti in skoro preveč za človeka. Vsak pameten človek ti bo dal prav, še pomilovali te bodo.«

»Ph«, se je razjezila. »Mrzim pomilovanje!«

»Zdaj te bodo šele pomilovali na ves glas! Do zdaj je le malokdo vedel.«

»Mi ni nič mar, kaj bodo rekli ali mislili ljudje.«

»Pametna beseda! Zato pošlji Beliču pismo; kar si je Vran skuhal, naj tudi Vran pogoltne.«

»Ni to tako lahko; dokler se ni zgodila nesreča, se mi je zdelo vse lahko in preprosto.«

»No, kar premišljuj! Spomni se gmotne stiske, v katero te je pahnili spoštovani gospod soprog. Vse, kar je bilo, je malo proti temu, kar te zdaj čaka.« Zala je globoko vzdihnila ob misli na težka bremena, ki jih je že prenesla.

»Ne morem, ne morem!« je zaječala.

»Kaj se upiraš, ali imaš otroke?« je vrgel vrag močno karto.

»Resnično; čemu neki? Zlo je zaukalo v njej. »Res, če bi imela otroke, bi imela tudi dolžnosti do njihovega očeta. Nimam jih in nič me ne veže!«

»Jasno! Čemu pa ti bo nespodoben človek, ki je zapravil svoje telesno in duševno zdravje? Da mu boš za strežnico? Preneumno!«

»A prav taki so potrebni naše pomoči«, je podvomila.

»Beži, norica! Tudi če bi tebe ne bilo, bi šel Vran svojo pogubno pot; le prej in hitreje bi se zgodilo.«

»Ali jaz sem tu!« je kriknila Zala v gluho tišino svoje sobe.

»Si!« je siknilo jezno iz mraka. »Zato pa se malo oglej! Še si mlada in lepa. Spomni se, koliko jih je koprnelo ob pogledu na tvoje telo«, je igral vrag.

»Samo za moje telo je šlo; nihče ni ugledal v meni človeka«, je užaljeno odgovorila.

»Misliš kakor mlada gimnazijka«, se je posmehnilo v njej.

»Poslušaj!« je zdaj zašumelo v njeni krvi. »Le eno življenje nam je dano. Kratek je cvet naše mladosti. Pred teboj stojé še polne čaše življenjskih slasti. Kakor večni ognji goré neutešna hrepenenja tistih, ki si jih priklenila nase s svojo lepo mladostjo, a ne samo telesno —! Zgrabi in pij, do dna! Na izbiro so ti; ali naj jih naštevam?«

»Ni treba, a le eden edini je bil, kateremu je veljala moja ljubezen, pa še ta je ni smel sprejeti.«

»Ha, ha! Ti in tvoj umetnik! Nalepotičila si se z osatom lažnive čednosti. Če vam potrkam na srce ob pravi uri, mi odgovori moj lastni glas. Tu sem. Vsi vi ste moji, moji!« je objestno zavrisovalo v Zalini krvi.

»Nočem!« se je uprla.

»O, šla boš za menoj! To je zakon življenja, močnejši od vseh lažnivih spon, ki ste jih skovali ti in tebi enaki.«

»Ne, ne morem! Moj Bog, moj Bog!« se je izmučena vrgla na posteljo. Za čas je vse utihnilo v njej, le kri ji je gluho kovala v sencih.

»Mirú, le malo mirú!« je zahlepela vsa njena izmučena duša. Stiskala je sencè in odganjala misli, ki so bile čimdalje bolj trpke, naravnost boleče.

»Pa dobro, sprejmi ga; če ne moreš drugače«, se je spet oglasilo iz njenih globin.

»K sebi ga vzemi! Veliko žrtev boš doprinesla, velike hvale in časti vredno. V zvezde bodo kovali tvojo krepost. Pa ga pusti, naj dela po svoji volji.

Zgrudila se je na kolena ob svoji postelji.

»Strašen pekel je v moji duši, mati!« je stegnila Zala roke k bledi prikazni.

»Hči moja, za trpljenje smo rojeni!« je odzvanjalo nežno iz svetlobe.

»Življenje zahteva od mene strašno žrtev.«

»Bog-človek jo je radovoljno prenesel!«

»A jaz, jaz sem le človek, iz zemlje in kamena ustvarjen.«

Materin obraz se je nagnil in Zala je videla, da so zadržete njene ustnice v obupnem joku.

»Kaj sem zagrešila, moj Bog?« je govoril tihi, grenki jok materinega trpljenja. Zalo je pretreslo do dna.

»Mama, saj nočem, nočem!« je kriknila, da se je stresla noč pod okni.

Stala je sredi sobe in z žarečimi očmi lovila materin privid. Slaba svetloba je lila izpod zvezdnatega neba.

»Sama sem!« so dahnile njene ustne. Iztegnila je roke predse ter se zgrudila na kolena ob svoji postelji.

»Bodi Bog zahvaljen! Mati, odpustite mi! Zastran vas bo najvišji Sodnik milosten z mojo dušo...« se je prelomila njena borba in tiho ihtenje je napolnilo mrak. »Potolaži se, mati! Tvoja hči ni zatajila Boga. Bila je kakor goreča plamenica; čimbolj se zaletavajo vanjo sovražne sape, tem svetleje gori; in če jo v tla obrneš, bo njen plamen še plapolal kvišku.«

Visoko je že stala danica. Svitilo se je. Zala se je dvignila, mir je sijal z njenega bledega obraza.

Stopila je k mizi, vzela pismo, ki je bilo namenjeno doktorju Beliču, ter ga raztrgala na drobne kosce.

Z mirno roko je potem napisala možu: »Pridi, čakam te!«

Izmučena, toda vedrega duha je šla Zala tisti dan v pisarno.

»Kaj se vam je zgodilo, da ste taki? Ali ste bolni?« jo je skrbno vprašala Julija, brž ko jo je ugledala.

»Bila sem, pa sem čez noč ozdravela«, je mirno odgovorila Zala. Ker jo je Julija še dalje vprašujoče in uporno gledala, je Zala povedala mimogrede: »Moj mož je hudo bolan, tako hudo, da je ob službo. Nič zato, pri meni bo ozdravel. Tako hočem!« je odločno zaključila svoje misli.

»Zala?«

»Da, Julija. Ozdravel bo! Mlad je še in to je porok, da ne bo zastonj moj trud.«

»Ti —!« se ji je začudila Julija, ki je iz skopih Zalinih besed zaslutila pekel, skozi katerega je šla prijateljica.

Denarja mu daj in skrbi za pijačo. Jaz pa bom kmalu prišel po svoje«, se je hehetalo nekje v mraku.

»Kdo bo videl, kdo bo vedel? — — A on, tvoj mož, bo presrečen — ha, zlata vredna misel!«

»Zločin!« je planila pokonci Zala in njene oči so se razširile v strašni grozi.

»Pametna misel je vendarle, neumnica!«

Omahnila je nazaj in krčevito objela vzglavje. Nekaj časa je bilo slišati le njeno pritajeno jecanje.

»Mama!« je poklicalo njeno srce edino bitje, ki človeka nikoli ne prevari.

»Hči moja! Jaz, tvoja mati, in moja mati ter njena mati, vse tako do sivih davnin. Vse smo hodile po poti trpljenja in žrtev. Kaj sem zagrešila, da hočeš zdaj ti, ti prva iz naše vrste, na prekleto pot? Spomni se, da imaš sestre; naj ne dá Bog, da pade tvoj greh nanje!«

Kakor živa je stala mati pred svojo hčerjo. Njen, čez in čez drobno nagubani obraz je pokrivala smrtna žalost.

»Kaj pa je tako hudega? Oh, beži, saj ni vredno govoriti. Veš, človek v sebičnosti in strahu vsako stvar tako napihne in poveča, da ga je kar groza. Živela bova pač; ali je malo družin, ki životarijo s tako plačo kakor je moja? Bolj skromni bomo, to je vse. Nobena stvar pa ni večna. Vse se lahko še na dobro obrne — boš videla!« je dopovedovala Zala poraženi Juliji.

»Pismo za vas, gospa!«

»O, prijatelj! Kasno je priromalo tvoje pismo. Ali vendar je dobrodošlo.«

»Vztrajaj v dobrem in hudem z njim, ki je imel čezmerno srečo, biti tvoj mož! Jaz te blagoslavljam! — Križaj.«

Pobožala je pismo ter ga spravila.

Tudi njena ljubezen do prijatelja se je v ognju trpljenja očistila vsega zla. Mirno, brez bolesti, s tiho vdanostjo v srcu je mislila nanj, ki ji ni bil prisojen.

»Ti piše mož?«

»Ne, prijatelj.«

»Doktor Belič?«

»Ne.«

»Kdo drugi?«

»Da.«

»Kdo je to?«

»Moj angel varuh in vodnik! Sicer si pa ti, moja ljuba, zelo radovedna danes«, se je hitro zbrala in nasmehnila Zala.

»Oprosti, ko si pa tako vsa skrivnostna.«

»Kaj čenčaš; danes se midve prvič tikava; ali si opazila?«

»Da in hvala ti!« jo je objela Julija.

»Veš kaj, ker je že tako, mi boš danes popoldne malo pomagala. Vse mi je narobe v hiši. Pridi za urico k meni!«

»Veš da pridem!« je Julija sprejela vabilo.

Takoj, ko je pismo prejel, se je Vran odpravil na pot.

V začetku kar ni mogel verjeti, da ga Zala res kliče k sebi. V trenutku, ko so se njegovi prijatelji razleteli na vse strani ko mrtvo listje in je ostal osamel v zlomu, ki si ga je sam nakopal, prav nič več ugledna oseba, je doživel še eno razočaranje. Prej kot k ženi se je Vran obrnil k bratoma in bogatemu stricu za pomoč. Nič mu niso odgovorili na obupne prošnje. »Domači so me prezrli; Zala, ta šele nima zakaj, da se me usmili. Toliko gorja, toliko zla sem ji prizadel«, se je v njem prav lahko budil človek. Nad njegovo glavo je visel nabit samokres. »Samo to mi je še ostalo!« je obupal Vran. V tem hipu je prejel ženino pismo.

Zala ga je pričakovala. Stanovanje se je kar svetilo od reda in snage. Vsepovsod so bile rože. Hotela je, da Miro vidi in občuti, kako je spet sprejet s celim srcem, brez pridržka.

Kakor je bila njena žrtev in odpuščanje popolno v duši, tako je moralo biti tudi na zunaj.

»In zdaj domov!« je sprejela Zala svojega moža na postaji ter ga odvedla.

Vran je nekaj hlipal o zahvali, ljubezni in svoji malopridnosti.

»Nobene besede, Miro! Vse, kar je bilo, je mrtvo! Začel boš novo življenje!«

In Zala je bila mož beseda. Nikoli več se ni dotaknila žalostnih preteklih dni. Tudi Vran je molčal, ker je ona tako hotela.

»Zdaj sva doma!« je Zala odprla vrata.

Ko je Vran ugledal rože vsepovsod, se je zjokal v njenem naročju kakor otrok.

Molče ga je privila k sebi. Tudi njo je presunilo. »Še nama bodo cvetele rože, moj Miro!«

Tiho je rosil blagoslov trpljenja na hudo izkušani zakonski par.

(Končano.)

Ko je Vran ugledal rože vsepovsod, se je zjokal v njenem naročju kakor otrok.

VIŠARSKA LEGENDA

Stanko Vuk

Predolga je rajža,
pretemna je noč:
vžgi nam, Marija,
nebeško luč.

(Narodna.)

Prvi septembrski snegovi so čez noč zameli gore. Globoko iz Rezijanske doline zrejo stare, preperele hiše začudeno na Kanin, ki se je posrebril, samotne smreke na travnatih klancih so se ukri-vile v prvi zmrzli sapi. Jesen je. Čas vrnitve se je približal.

Pastirji s planine Grubje, z Nizke, s planine za Javorom, s Planinice, iz Kota in s planine Črnega potoka pod Mužci so prišli s čredami v dolino, a osejanski mežnar Tomaž, ki so ga leta komaj malo zlomila in zime le za spoznanje posrebrile po laseh, ni dočakal, da bi se vrnil sin, divji lovec.

Ure mu teko tegobno.

Sede na prag v zadnjem oktobrskem soncu, gleda v gore in moli po hribovsko, toda iz srca: za hčer, ki se je omožila v Bjelo, a ni srečna z možem in nima otrok; za rajno, ki je skrbela za hišo in je njena postelja zdaj hladna in mrzla; za vreme, da bi ne deževalo in bi lahko posekel v skoraj navpičnih tratinah še nekaj krme za ovce; za koruzo, da bi bilo dovolj polente na zimo, in zase, grešnika, da bi bil kmalu odpoklican iz te revne Rezijanske doline.

»Pri štirih vetrovih«, v samotni krčmi ob osejanskem potoku igra lajna za slab groš dolge jesenske večere. Gosta, mrzla megla prihaja z gor, daleč za meglo, tam nad Žrdjo pa so zvezde. Potem pridejo vlažne oktobrske noči, le nad Kaninom je nebo mrzlo in jasno, ko da ga je očistil mornik z gobo, napojeno v kisu, v Subici se oglasi v noč ura za verne duše v vicah in jok zvonov šumi v vetru ko črna voda.

Takrat, še skoraj poleti, mu je prinesel redko-besedni gozdar novico: grofovi hlapci so pri Kolku ujeli Tunina in ga odpeljali v Skluže.

Tomažu je zastalo srce. Za hip mu je srce v nadržih oledenelo, potem se je zopet zganilo, kakor se odpre rana, iz katere zacurljajo tri štiri goste kaplje krvi.

Prestar je bil, da bi se odpravil v Skluže prosit milosti.

Dolga je dolina, da bi jo Tomaž prehodil. In še opravil bi nič ne. Ostal je potrč pod Kaninom, prižigal sveče in poslušal fante, ki so na večer, samotni, brez Tunina, peli: »Rasti, rasti, rožmarin...«

Na noč svetega Lukeža evangelista pa mu je padla na posteljo mesečina in je videl v snu: Velika srebrna zvezda se je ustavila nad bajto in po prosojni megli je prišla z gor v njegovo preprosto sobo prečudovita Mati božja višarska. Imela je sinji plašč in sama je bila. Mladega Sina, ki je še slaboten, je pustila v zavetni cerkvi tam gori sredi snegov, na Višarjah. Njen obraz je bil otožen.

»Mati božja, zakaj ste žalostni?« je vprašal Tomaž.

»Kaj bi ne bila«, je dejala Mati božja. »Od pomladi do jeseni hodijo k meni ljudje, od vseh vetrov romajo preko gor in skozi doline, le na zimo, ko pokrije sneg na debelo smreke in tratine okoli cerkve, da ni najti ne praga ne trdnih hrastovih vrat, za božič, ko nama je s Sinom najbolj mraz in sva najbolj otožna in sama, takrat ni romarja, da bi nama delal družbo, tam gori, na Višarjah, sredi snegov.«

Velika srebrna zvezda nad bajto se je utrnila, mesečina je padla ko ivje s postelje na pod in Tomaž je bil zopet sam.

Pomel si je oči: v sobi je bil samo še vonj po zrelih jabolkih.

Stopil je na prag.

Ozek in črn rezijanski potok se je vil ko žila zgoščene krvi. Smreke so šumele v vetru s severa. Zvezde so mirno gorele nad hribi.

Takrat se mu je zazdelo, da je bilo znamenje, kar je videl. In zaradi tega znamenja se je zaobljubil: če pride sin iz ječe, pojmeta za božični večer na Višarje, in da ne bo Materi božji in Sinu mraz, ju bosta ogrnila s svojima raztrganima suknjama, oče s svojo Mater božjo, Tunin s svojo pa Sina.

Potem je čakal.

V decembru je tanka plast snega pokrila rušo v dolini. Steze so postale lužaste, prehodi preko hribov nemogoči. Pritisnil je mraz.

Tomaž je čakal sina.

Pripravil je leščerbo, dolil lanenega olja in urezal dve podpornači.

Zmrzovalo je. Večeri so bili mrzli in jasni. Iz doline so se videle luči v Koritih pod Kaninom kakor v Betlehemu nad jaslicami.

Tri dni pred božičem, pod noč, je potrkal tujec na vrata. Obraz mu je bil zarasel, lica upala.

Tomaž se je prekrizal in si komaj upal vprašati: »Tunin?«

»Da, jaz sem«, je odgovoril oni od zunaj. »Odpri!«

Ugasnila sta trsko, ki je še gorela, in Tunin se je oteščal s tem, kar je našel v shrambi. Potem je

razložil, kako je ubežal iz ječe v Sklužah, da mora še nocej preko Kanina in potem dalje v Trento, k divjemu lovcu Kverku, kjer bo na varnem do pomladi.

»Čez Kanin boš šel,« je dejal Tomaž, »a ne še v Trento. K Materi božji višarski sem te zaobljubil za božični večer, če prideš iz ječe, in tja morava prej.«

Po polnoči sta se molče dvignila na pot. Vzela sta grčasti podpornjači, sin, ki je stopal spredaj, je nesel leščerbo, oče za njim culo z mrzlo polento in sirom.

Do planine Grubje sta hodila v trdi noči po snegu dobre tri ure. Vsa premražena sta legla v seno.

Naslednje jutro sta bila ob prvi kalni svetlobi pod ledenikom na severni strani Kanina. Pri Beli peči, tam, kjer rasto poleti planike, velike kot jesenske zvezde, sta se oteščala.

Kope gor so se gramdile visoko pod nebo. Bog ve, kje so se skrivali srnjaki in s kadečimi se gobci iskali mahu pod snegom ali lubje mladih brez. V Mrzlem potoku so zledeneli vsi tanki curki gorske vode. Močvirne loke pod Mangartom so se prevlekale s temnim, zamolklim ledom. Gore so se kopičile okoli, ko da bi bile rezane iz trdega javorovega lesa. Njim je bila megla prijeten hlad in sneg svatovsko oblačilo.

Proti poldnevu, ko je postalo nebo jasno in prosojno ko na pomlad, sta prišla romarja do Rabeljskega jezera: ležalo je sredi snegov ko zelen list bršljana.

Potem sta počila.

Tiste čase so hranile zarjavele ključke višarskega hrama tri vikarije, ki so ležale na treh cestah. po katerih so prihajali romarji: za gorjane s težkim polenom ona v Mrzli vodi, za vesele romarje s severa, ki so nosili s seboj sodček vina, ona v Žabnicah, za reveže in pastirje iz Furlanije ona v Ovčji vasi.

Pod večer sta potrkala na vrata vikarije v Mrzli vodi. Star gospod je prišel odpirat. In ko je slišal, kaj želita, se je nehote premaknil in za trenutek mu je zmanjkalo besed.

»Ključke?«

»Da, ključke!«

Vikar je videl njuna oguljena suknjiča in lačne oči. pa se je spomnil, da je krona Matere božje višarske iz suhega zlata.

»Ne dam!« je viknil. »Potena sta, pa ne romarja«, in je zaloputnil težka, okovana vrata.

A Tomaž in Tunin se nista vrnila. V zavetišču na koncu vasi sta prenočila in čmerni krčmar ju je zbudil ob prvem petelinjem klicu.

Pričela sta se dvigati na Višarje.

Pot med velikimi, košatimi smrekami je bila nedotaknjena. Že dolgo ni bilo tod človeške stopinje. Odtisi v snegu so kazali, da jo je le tu in tam v diru presekala divji zajec ali kozel, ki je iskal še zelen grm.

Megla je zožila prostor med smrekami.

Sveže, srebrno ivje je pokrilo veje, redki brinjevi grmi so dišali po zemlji, ploščati šopi trave so silili iz snega.

Joj, nihče ni vedel, kdo je očistil romarska znamenja, na katerih je z nerodno roko narisano, kako teče Kristus iz srčne rane curek rdeče krvi, ki pere verne duše v vicah... Tudi tisto, na katerem je napisano, da je tu nagle smrti, ob uri, ki je skrita in je morebiti še nocej, umrl grešnik in romar iz Čedadada. In tudi tisto, na katerem se v krčih vije Gospod, nevidni Lovec na potih našega življenja... Morda pa je bil to nočni dež, morda pa veter od morja, kdo ve!

Tunin in Tomaž sta se dvigala trudoma in počasi.

Na večer sta prišla pred cerkev. Sneg, visok več sežnje, je gledal skozi motna stekla v hram božji in vrata so bila čisto zasuta.

Odložila sta leščerbo in podpornjači ter pričela grebsti z rokami sneg od vrat. In ko sta se dogrebla — glej: vrata so bila odklenjena.

Pokleknila sta in po kolenih šla do oltarja, kjer sedi v mrazu, samotna in otožna, sladka Mati božja višarska.

Tu sta prižgala sveče.

Potem je Tomaž slekel suknjo sebi in sinu in z nerodno hribovsko roko odel s svojim suknjičem Mater božjo, s sinovo pa božjega Sina.

Dolgo sta molila.

Ker pa sta bila trudna in lačna, sta sedla na prag, da se odpočijeta in oteščata.

Gosta tema, ki je prihajala iz Zajzerske doline, je ugašala ko črna megla pod zvezdami. Gostosevci so goreli nad Gamsovko, nebeški strop se je stiskal nizko nad goro in hram Matere božje je bil ko iz pisane majolike.

Trudna sta se naslonila na trdna hrastova vrata in zaspala. —

Prvi pomladni romarji so ju našli zmrzla na cerkvenem pragu.

Nic. J. B. Bulder: Sveti Martin. (Lesorez.)

JANEZEK

Matija Malešič

Vojakom se smili Miha, ki mora v zapor. Obkrožajo ga in mu skušajo z nasveti koristiti pri skrivanju stvari, ki bi jih rad vtihotapil v zapor. Kdor ima pri roki kaj, kar bi krajšalo Mihu čas v zaporu, ne skopari. Še Ejub, stiskač in samogoltnož, ponudi Mihu svojega hercegovinskega tobaka, tistega, za katerega so mu častniki nevoščljivi. Še Ejub, drugoverec! Le Janezka ni v krogu okoli Miha, le Janezek ne pomaga Mihu s svojim nasvetom, le Janezek ne nudi Mihu nič, Janezek, ki je iz iste vasi ko Miha!

Zgled Ejuba pa Janezka premaga. V hipu pozabi na vse, kar mu je prizadejal Miha pri vojakih s svojim strupenim jezikom. »Prav ti pride med postom v zaporu!« In tišči v Miha v papir zaviti dar.

Oho, Janezek, naš Janezek! Glejte, naš Janezek tako vrača hudo! Hudo z dobrim, tak je naš Janezek!

Najbolj presenečen je Miha sam.

»Pod čepico jih skrij. Ni zlomek, da bi ti tudi pod čepico stikali za cigaretami!« In Janezek mu sam privzdigne čepico, pritisne v papir zaviti dar na lase in povezne nanje čepico. »Fantje, pogledjte in povejte, ali se pozna, da je kaj pod čepico?« Ves srečen, zadovoljen in navdušen je Janezek.

Pritrjevanje v polkrogu Janezka razvname: »Klobasa, domača klobasa; mati so mi jo poslali predvčerajšnjim.« Čudovito, kako oponaša in posnema Miha Janezkov glas. »In jo je predvčerajšnjim prikril pred vami, da mi zdaj z njo preskrbi dan, dva dni več zapora. Še zmeraj, kadar sem romal v zapor, so mi najprej potegnili čepico z glave!« In Miha ogorčeno vrže v papir zaviti dar tja proti kotu, kjer je Janezkova postelja.

Poteptano se napoti Janezek za svojo klobaso.

Ves strupen in zbadljiv je Miha. Na zapor, na cigarete, na tovariše, na vse pozabi, le nad Janezkom izliva svoj žolč. Še na pragu se obrne: »Ti je tvoj narednik svetoval, kako me zapelji, da boš dalje časa imel pred menoj mir?« Korporal mora Miha potegniti za seboj.

»Lepe so Slovenke, pravijo«, se Ejub razkorači sredi sobe. »Imaš sliko tiste, zaradi katere sta si z Mihom v sovraštvu? Je lepa? Kaj vprašamo! Če bi ne bila lepa in bi ne imela tebe rada, bi ne pihal Miha nate ob vsaki priliki ko gad!«

Janezek bi zakričal od bolečine. Če bi že bilo zaradi dekleta, naj bi bilo! Tako pa ne ve, ne zakaj ne od kdaj ne čemu ga Ejub sramoti pred tovariši, ponižuje pred vsakomer, ki ga hoče poslušati.

Stanko, tisti, ki je v pisarni, Janezov bratranec, privihra v sobo in pokliče Janeza na hodnik: »Kolikokrat sem ti že zabičeval in te pestil, kako se vedi? Ali res hočeš, da se bo tudi meni posmehovala vsa pisarna, kakor se tebi vsa četa; kaj četa, ves bataljon, ves polk!«

»Smilil se mi je, sedem dni ob kruhu in vodi in samotno celico je dobil. Korporalovih obujk ni hotel oprati, beseda je dala besedo in korporal mu jih je priskrbel teh sedem dni. Vsem se nam smili in smo mu hoteli pomagati. Še Ejub.«

»Janezek, pridni Janezek! Si mislil, da ga s klobaso pridobiš? Prepozno, imena ti četa in polk ne pozabita, pa naj Miha teče od moža do moža in jih roti: ne recite mu več Janezek, sedaj tega imena več ne zasluži, sedaj je samo Janez! Janezek ostaneš, dokler boš pri vojaki.«

»Ko bi človek vedel, zakaj, naj bi bilo!«

»Ko bi ne pometal s teboj, kdor hoče, ko bi ne bil tako poniževalno uslužen vsakomur, da je vse to prišlo že v pregovor pri polku, bi te najbrž pustil Miha čisto pri miru.«

»Biti dober z vsemi in vsem, kaj je na tem hudega?«

»Ponižuješ se, da me je sram, ker si moj sodnik! V pisarni mislijo, da bodo tudi z menoj pometal, kakor s teboj. Kako te izrablja narednik, tisto tudi pri vojaki presega vse mere. Ali so tista opravila za moške?«

»Ne bo več dolgo. Še sto tri in petdeset dni, če pa današnji dan odračunaš, samo še sto dva in petdeset.«

»Sto dva in petdeset dni ne bo treba naredniku ne služkinje ne pestunje ne mlekarice ne tuala v drvarnici. Tudi tuala v drvarnici ne! Če ti ukaže, se vležeš in na tebi bo lahko cepil drva. Saj ni čudno, da se zaletava Miha vate, ko nam vsem delaš sramoto.«

»Tisto, kar pomagam pri naredniku, mi koristi bolj, kakor si kdo misli. Postavim, če bi mi nič drugega ne koristilo, kakor da mi ni treba prati korporalovih obujk, je to dovolj. O, zdaj vem, zakaj mi je Miha ko gad: nevoščljiv je, ker meni korporal nikdar ne reče, naj mu operem obujke.«

»Pri vas perete korporalu obujke? Prav vam je; zakaj pa tega nihče ne pove stotniku!«

»Upri se, pa poromaš v zapor ko Miha! Korporal že tako uredi, da te vtaknejo v zapor, ne zaradi obujk seveda in vendarle zaradi obujk!«

»Ste potem sami pridni Janezki v vaši sobi?«

»Meni si korporal ne upa reči, naj mu operem obujke! Narednika se boji. Pa že rajši popeljem narednikove otroke na izprehod, kakor da bi pral korporalove obujke. Ti ne veš, kakšen smrad udari od njegove postelje, kadar se sezuje.«

»Hujši smrad kakor iz plenice narednikovih otrok?«

»Grgo, moj sosed v sobi, mi je pravil, da si niti z milom ne more sprati z rok občutka, ki ga stresa, kadar mora prijeti tiste obujke v roko. Korporal mora imeti kako bolezen v nogah, da se mu tako potijo. O, da mi ni nič drugega prihranjeno s tistim, kar pomagam pri naredniku, kakor pranje korporalovih obujk, dovolj bi bilo.«

»Predvčerajšnjim si dobil od doma zavoj. Povej, si sploh sam pokusil drobtino? Ves polk ve, kako si delil!«

»Kaj le misliš, Stanko! Da bi nate pozabil, ko ti nisi nikdar name, kadar si dobil kaj od doma! Klobase sem prihranil, ali naj ti jih takoj prinesem?«

»Ni mi za tvoje klobase. Grize me, kako se posmehujejo tvoji dobroti.«

»Kdo se posmehuje? Iz naše sobe kdo? Ni mogoče! Mene imajo vsi radi!«

»Radi, ali za klobase sploh vedo?«

»Ne vedo. Skril sem jih. Tebi vendar moram ponuditi.«

»Skril si jih, vidiš! Ali si jih ukradel, da jih skrivaš? Piši domov, naj prihodnjič pošljejo omot na moj naslov. Če nočeš pisati, ti pišem jaz.«

»Stanko, ne boš pisal! Saj ne veste v pisarni, kako je s takimi korporalovimi obujkami in kaj vse moraš storiti, da ti ni treba vzeti v roke tiste smrdljive gnusobe.«

»Tvojih dejanj, s katerimi ne ponižuješ le sebe, ampak nas vse, mi je dosti. Le enkrat naj še slišim o kaki taki, kakor si jo danes spet uganil s svojo klobaso pred Mihom, pa te ... te premikastim, prav gotovo, premikastim te. V pisarni me je sram zaradi tebe. Sedem dni, dokler bo Miha zaprt, boš menda miren, da ne bom slišal o nobeni

tvoji pridnojanezovski. Preden pa se vrne Miha iz zapora, te vzamem v šolo. In če me ne boš poslušal in boš napravil le eno tako ali podobno tvoji današnji in predvčerajšnji, te premikastim, prav gotovo te premikastim.«

Ejub je dvignil klobaso s poda. S palcem in kazalcem jo je spoštljivo nesel nad glavo. »Rečem vam, tovariši, da take klobase ni v vsem mestu! Jo prodaš, Janezek?«

»Ne prodam!« Kar osoren je Janezov glas, še sam se ga ustraši. »Mati so pisali: ‚Pet klobas ti pošiljam, dasi sta ti bili namenjeni le dve. Pa je prinesla Metka svojo z božje poti nazaj: Pošljite jo Janezu, mati! Drugo je pritrgal Tone ob košnji. Tone je sam poskusil, kako je pri vojaki in kako ti pride tam taka domača klobasa prav. Tretjo ti pošilja Francè. Na križevu jo je dobil za na pašo, pa jo je prinesel nazaj: Janezu jo pošljite! Pa pišite mu, da je od mene!« In morda je prav tista klobasa, ki jo drži Ejub visoko nad glavo, tista, ki jo je prinesel Francè na križevu s paše.

»Sesvaljkaj mi cigareto, Janezek! Moj tobak, hercegovinski, je boljši ko tisti, ki ga kupujete po trafikah. Nisi slišal oficirja, ki ga je pokusil? Zamenjajva, Janezek! Ti meni klobaso, jaz tebi tobaka, vsak od svojega, kar je dobil od doma in kar ima dobrega njegova dežela!«

»In mi, ki nimamo od doma ne klobas ne tobaka? Mi naj goltamo gole sline?«

Janezek vidi, kako šestnajst pogledov poželjivo požira klobaso, ki jo drži Ejub nad glavo. »Pa si jo razdelite!« In mu kar odleže, ko je beseda izrečena. Tolaži ga: še štiri so v kovčegu, dve odnese Stanku, dve sta zanj! Te, ki jo drži Ejub nad glavo, bi tako ne pokusil ne on ne Stanko, če bi jo bil vzel Miha s seboj v zapor.

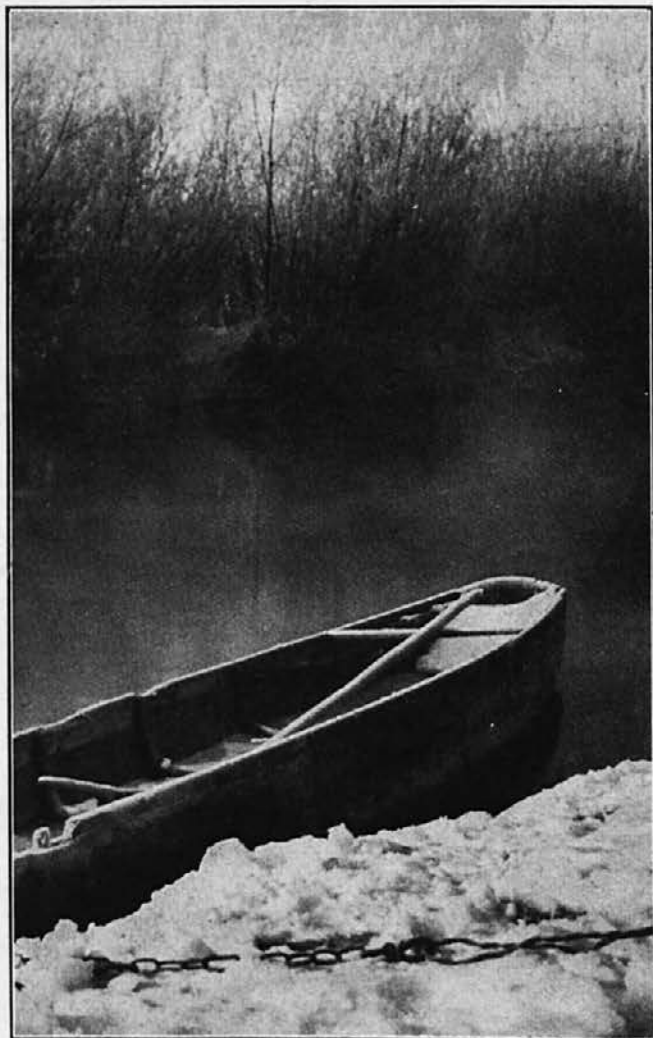
Po sobi nastane prerivanje in govorjenje vse vprek: »Kaj je klobasa za osem junakov? Nimaš nobene več, Janezek? Predvčerajšnjim si pred nami odprl omot, Janezek. Kako da klobas nismo opazili? E, nisi le dober, Janezek, tudi moder si, razumen in preudaren! Predvčerajšnjim si nas počastil z gnatjo in pogačo, danes nas razveseliš s klobaso! Ne vse hkrati, vsak dan nekaj, da je veselje večje! Fant si, Janezek, da ga ni blizu enakega! Ko dobim od doma omot jaz, roka naj se mi posuši, če ne razdelim pošteno in po bratovsko med vas vse, kakor je to storil Janezek! Tako je, družina smo, bratje smo! Ejub, odpri kovčeg, razdeli tudi ti svoj tobak, kakor je razdelil Janezek, kar je dobil od doma!«

Ko odpira Janezek svoj kovčeg, še premišlja, kako bi zakril dve klobasi, eno za Stanka, eno

zase. A šestnajst pogledov je ostrih in napetih, da jim ne uide nobena kretnja in noben gib Janezove roke. In kako naj razdeli tri klobase med osem ljudi? In hipoma Janezek spremeni svoj sklep: samo eno klobaso zakrije! Eno, tisto, ki jo dobi Stanko! Te štiri, tovariši, bratje, družina, te štiri si razdelite, vsak dobi polovico.

Tisti hip se vrne korporal v sobo. Vroče spreleti Janezka po vsem životu. Kaj naj stori? Saj ne more drugače: korporal je korporal! Na stežaj odpre Janezek pokrov svojega kovčega, skrivati ne more nič več. Peto in zadnjo klobaso ponese gospodu korporalu.

Korporal pa, ko da mu ni do klobase, nekam zamišljen in čemeren je. Janezka zaskrbi, s čim se mu je zameril. Šele ko si korporal začne ogledovati čevlje, je Janezku jasno, odkod njegova zamišljenost in čemernost. Tak je korporal vsak večer ob teh trenutkih, da bolj pokaže svojo veljavo in moč in laže pritisne na tistega, ki si ga je izbral za tisti dan, da mu opere obujke.

Zima na bregu. (Fot. Fr. Krašovec.)

Albert Neuhuijs: Mati z otrokom.

»Kam naj položim klobaso, gospod korporal?«
Iz sezutega čevlja, od bosa korporalove noge, še najbolj pa iz obujka, ki ga je vrgel korporal po tleh, zapuhti tak duh, da Janezek nehote odstopi.

»Kar semle, kar semkaj na posteljo odloži klobasico, Janezek!« Nad vse prijazen, naklonjen in dobrohoten je korporalov glas. »Pa obujke, moje obujke mi operi, Janezek, ki si že tukaj!« In vrže pred Janezka tudi drugi obujek.

Janezku udari kri v glavo. Naglo se ozre po tovariših. Jedo klobase, cmakajo z jeziki in ustnicami, zanj in za korporala se ne zmenijo. Nekateri silijo v Ejuba, naj odpre svoj kovčeg, a Ejubu niti na misel ne pride, da bi ubogal. In se jeze nanj.

»Me nisi razumel, Janezek? Moje obujke.«

Zopet zabega Janezkov pogled po tovariših. Ali res ne slišijo, ali so morda le potuhnjeni, da ne bi padla korporalova izbira na katerega izmed njih?

»Janezek!«

Janezek se prestraši ostrejšega opomina. Naglo se skloni in skuša hlastno zviti smrdljive obujke v droben klobičič, ki bi ga mogel stisniti v pest in odnesti neopazno iz sobe. Naj kdo kaj opazi, križ božji, to bi zopet privihral Stanko nadenj!

UGANKA

Vida Žanova

*Sovražim te,
a v temi bi te poljubila,
da bi ne vedel,
kdo te ljubi.*

*Ponoči sem v svetlobi te iskala,
podnevi sem s teboj v temi blodila;
bil si in nisi bil še moj.*

*Zdaj tipljem v luči,
v temi blodim za teboj:
podnevi kot mušica, kot kresnica v noči
ne najdem se...*

Kdo vzel me je s seboj? —

NOCOJ

Viktor Šonc

*Nocoj je zrak srebrno čist
in mir sladak na zemljo pada;
le vetrc s kodri se deklet
nalahno, ljubko poigrava.*

*V temini parka skrivajo
pod drevjem parčki se samotni
in preko njih nevedoma
večer drvi naprej begotni.*

*A jaz molčé trenutke štejem,
kot šel bi mimo mene čas...
V oblikah tisočerih, draga,
miglja pred mano tvoj obraz.*

*A naj smehlja se, naj solzi se,
to, draga, ti povem nocoj:
ljubezen ni šumeča čaša,
ljubezen ni slasti napoj.*

TI IN JAZ

Ivan Čampa

*O draga, v tvojih sinjih se očeh zrcali
ves svet, ko nežna pred menoj drhtiš:
obraz je tvoj kot bajni paradiz,
kjer zarji jutra in večera sta obstali.*

*A dasi tvoj pogled me vabi vedno znova,
tedaj ko sem tako neskončno sam,
da nimam mesta, kamor naj se dam,
se zdi mi, da se našla le ne bova.*

*Ob tebi vedno me tugobna misel muči,
da preneznaten zame je tvoj svet:
ti si le dobra deklica, a jaz poet,
ki preko tebe hrepeni po luči.*

IZ NIŽAV IN TEŽAV

Ivan Zorec

PO STARIH PAPIRJIH KOTARJEVEGA NANETA

69. Modrije.

Po tistem slavlju se mi je prižigala luč, ki je tako svetle še nikoli nisem gledal. Svetila mi je v pesniški svet, sicer ne daleč, svetila pa vendarle. In ponujala se mi je misel, da bi deklamacijo nemara tudi jaz zmožel z ognjem, ki se je bolj in bolj vnemal v meni. Le učiti bi se moral še dosti dosti, a potreben mi je bil tudi mentor, prijateljski voditelj in učitelj.

Druščina dijakov Ljubljančanov, ki sem jih močno spoštoval in jim dosti zaupal, me je posihmal mikala bolj in bolj. Ves zamaknjen sem jih poslušal, kadar so se pulili vsak za svoj prav.

»O, svet napreduje,« so nekoč modrovali na Kapiteljskem hribu, »a napredek, kolikor ga že je, ima še veliko veliko nalog.«

»Znanost je komaj v povojih, temà jo duši.«

»Da, človek prihodnosti se bo prezirno smehljajal naši duševni sužnosti.«

»Mogoče bodo zanamci kar nesmrtni, skoraj nesmrtni. Znanost bo spoznala sredstev, da se bo človeško telo sproti pomlajevalo. Lepota duše, ljubezen in mirnost bodo človeku blažile življenje.«

Radivoj je vzdihnil, modri Pavle se je namsmehnil.

»Kemija bo razvozlala socialno vprašanje, skrb za vsakdanji kruh se bo zmanjšala, živež se ne bo delal iz zgolj rastlinja in živali, še iz kamenja.«

»Krajinčanom in Kraševcem se bo tačas dobro godilo, kamenja jim ne bo zmanjkalo!« je ušlo dijaku, ki tem modrijam ni prav verjel.

Veseli smeh je za čas pretrgal disput — učeno razpravo.

»Kaj pametnejšega govorimo«, je nekdo silil. »Bog nas vidi in sliši.«

Ali je Bog ali ni Boga, to jih je zdaj grelo.

»Ni mi mar, ali je Bog ali ga ni, če verujem vanj!« se je upiral tisti, ki se je bil posmehnil kruhu iz kamenja. »Anti vera je taka stvar, da je zanjo bolje, če si je preveč ne ogleduješ.«

»Vera je milost«, mu je tovariš popravil.

»Resnice hočem,« je nekdo drug gorel, »pričakujem je od razuma, ne od milosti.«

»Bog je, ker tudi življenje je. Vse drugo ni nič. Boga človeški um ne more doumeti. Če bi ga kakorkoli doumel, bi ga zanj nič več ne bilo...«

»Vendar: iskanje Boga je največja modrost.«

»To so modroslovna zvitorepja.«

Ciganka z detetom. (Fot. Fr. Krašovec.)

»Bog je na svetu in v svetu, ali pa je zunaj njega, nekje drugje«, se je oglasil mrk dijak. »Če je na svetu, ne more biti samo na enem prostoru, biti mora povsod, sicer bi sam bil le del sveta...«

»Kam pa rineš?« ga je tovariš ustavljal.

»... Ker pa je svet ustvaril on,« se oni ni dal motiti, »ne more biti del svojega stvarstva. Bog je torej povsod, v vsem, Bog je svet in veselstvo. Zato ne morem verovati v osebnega Boga.«

»Saj to je panteizem in panenteizem!« so se nekateri upirali.

»Če pa je Bog zunaj sveta, katerega je ustvaril, je čisto nepotreben za svet«, je oni gnal svojo. »Svet je njegovo stvarstvo, živi sam po sebi in Boga ne potrebuje več, saj je svet kot stvarstvo popoln in dober...«

»Sofizem, brezbožen sofizem!« so spet zavpili.

»E, kaj!« je mrki dijak odmahnil. »Bog torej ni zunaj sveta, sredi angelov v nebesih, je pa v stvarstvu, ki je Bog, in je v nas, ki smo mu otroci!«

»Panteizem! In panteizem je poganstvo.«

»Bog je Bog in nič drugega. Kraljuje v nebesih in na zemlji.«

Mrki dijak jih je le pogledal, odgovoril pa ni nobene.

»In Ernest Häckel?« se je nekdo posmehtil. Ha, to pa je bila spet kost, ki so jo brž popali in oglodali.

»Vse različne modroslovne smeri merijo v dualizem ali v monizem«, je poprijemal dijak, ki je bil ateist kar tako; nejevernost mu je bila pač pripravnejša. »Dualizem se slepi s teologijo in z dogmami, monizem pa z realističnim pogledom na svet.«

»To že vemo vsi«, so mu strigli besedo. »Tu črno, tam belo.«

»Dualizem«, je oni povzemal, »deli svet v dvojne substanc: v materialni svet in v osebnega Boga; monizem pa pozna le eno substanc, ker misli, da je priroda isto, kar sta telo in duša, torej materija in energija.«

»Da, dualizem je vera tolažbe, monizem pa je obupna nejevera«, so nekateri razumeli.

»E, monizem ni materializem, ki bi tajil duha in ki bi svet razkrajal v mrtve atome«, je oni držal svojo misel; »tudi ni le energetika, ki so ji svet le prostorno urejene energije prirodnih sil.«

»Da«, mu je somišljenik pomagal, »ni materije brez duha in ni duha brez materije.«

»To so modrosti, ki jih ni mogoče razumeti«, so se drugi branili.

»Tudi jaz jih ne razumem prav do dna, poznam jih nekoliko«, je oni ves razburjen zaihtel v dlani. »Resnice iščem, ker sem zgubil nedolžnost vere in čistost duše.«

Ta spoved je močno ganila vse. Molče in sočutno so gledali vernega nejevernika.

»Spomni se očeta in matere, srce obrni v nedolžna otroška leta, a duha v katekizem in molitev, pa spet najdeš spoznanje in vero«, mu je hotel pomagati tovariš, ki je do zdaj molčal.

»Ko bi še mogel...«

»Če hočeš, moreš.«

Ni odgovoril. Tudi drugi so molčali.

Ob strani sta stala Mariborčana Francè in Tone in se posmehtljivo držala že ves čas.

»Kdor sploh kaj veruje, je neumnež!« se je zdaj oglasil Francè.

»Da, le brez tiste neumne vere si res svoboden!« mu je pritegnil Tone.

»Ne!« je popravljal tisti, ki se je posmehtoval kruhu iz kamenja. »Svoboden je, kdor spoštuje postave in se jim pokori. Kjer ni reda, tam tudi ni svobode.«

»Izobražen človek je svoboden«, sta poskušala Francè in Tone.

»Kdo je izobražen? Kdor dobro prebavi, kar se je naučil, in kdor pozna dolžnosti do Boga in do bližnjega!«

»In kdor se po njih tudi ravna!« mu je tovariš pritegnil.

Ta kratka sentenca je zavezala jezik tudi največjim vpijatam.

Mrki dijak je trenil po vseh, vzdignil roko in se sprožil iz rimskega satirika Martiala:

»Cum clamant omnes, loqueris tunc, Neole, tantum;

ecce, tacent omnes, dic aliquid! —

Neole, dosti golčiš, ko vsi svoje vrešče, zdaj kaj povej, ko modro molče!«

70. Requiescant in pace.

Tega še približno nisem razumel, vse te modrije so mi bile prevelike, kar tiho sem mrknil po klancu proti domu.

Tako so storili tudi nekateri drugi.

»Mentorja si med temi že ne dobim!« sem vedel. »Pravi bi bil le Kette, pa ta se je začel nekaj osamljati.«

Došla sta me Francè in Tone. Vso pot sta se posmehtovala tovarišem, ki so še verovali v Boga. Odgovarjal sem jima samo molče. Kaj pa sem hotel! O tako učenih stvareh nisem znal govoriti.

V rebri ob klancu je stal križ. Odkril sem se mu, kakor sem bil navajen z doma. Tovariša sta si pomežiknila, precej rekla pa vendar nista nič.

»Da, neumnežev je še dosti na svetu«, je Francè zinil, ko smo prišli do mestnega pokopališča. »Verujejo v nekega osebnega Boga, nemara pa tudi v duhove!« se je široko posmehtil in mignil čez pokopališki zid.

»Kajne, vanje veruješ tudi ti?« me je Tone dregnil.

»Ali ti ne?« sem ga resno pogledal in se spomnil, koliko sem o duhovih slišal že doma.

»Ne, jaz že ne!« se je glasno zasmel. »Kar je mrtvo, je vse mrtvo za zmerom!«

»Telo, da; duša, duh, ne«, sem se uprl.

»Kako si še neumen! V duhove in strahove veruješ? Ali si že videl katerega?«

Spet sem molčal, disputa o takih stvareh nisem zmogel.

»Vidiš, tamle so grobovi«, se je oni posmehtoval. »Od enajstih do polnoči, pravijo, frfota nad njimi vse polno duhov. Pojdi tja pa boš morda videl katerega.«

»Le pojdi ti, če si upaš!« sem se vznejevoljil.

»Seveda si upam, kadar hočeš!«

Strahoma sem ga pogledal, pa oni se je zasmel:

»Ali hočeš še nocoj? Samo z menoj pojdi, da boš izpred pokopaliških vrat lahko tudi sam kaj videl.«

»Prišel me je razločno,« sem si mislil, »če zdajle odskočim, bo konec vse moje velike fantovske slave!« Pomolčal sem in dejal: »Pojdem, kar pridi pome!«

Tjavdan sem rekel, verjel mu tako nisem nič.

Z mrakom me je vendar začelo nekoliko skrbeti: »Kaj, če bi brezbožni fant res prišel pome? Iti bom moral z njim, besede ne smem snesti, strahopetno, nefantovsko bi to bilo...«

In res! Komaj je dobro odbilo enajst, mi je potrkal na okno. Ustrašil sem se, po pravici povem, kar srce mi je zastalo.

»Bog že ve, da v meni ni slabega namena«, sem si hinavsko lizal svarečo vest, ko sem skozi okno lezel na plano.

Droban dež se je ponujal, temno, tiho je bilo, še pes se ni nikjer oglasil, ko sva molče hitela proti pokopališču.

»Ali je nor ali pa je res tako pogumen«, sem spotoma mislil, verjel pa še zmerom ne prav čisto. »Skuša me, le skuša me nemara.«

Pred pokopališkimi vrati sva postala. Z njih je naju gledala mrtvaška glava med dvema prekrižanima kostema iz belo prepleškane kovine.

»Seveda, skuša me«, sem upal in od groze drhtel.

Ali Tone je že prišel za kljuko, vrata so škrtnila.

»No, zdaj pa le tu počakaj«, se mi je čez ramo posmehnil, »in moli, saj znaš, moli, da te strah ne bo, strahopetec babjeverni!«

Ha, pogrelo me je! Kaj takega mi še nihče nikoli ni rekel.

»Stoj!« sem ga prišel za rokav. »Tega mi ne smeš reči; ti si silil semkaj, ne jaz!«

Nobene mi ni odvrnil, kar vrata je odvrnil in stopil na posvečena pokopališka tla...

Ostrmel sem. »Strahopetec« me je bolel. Za Tonetom sem jo ubral...

Delal se je, kakor da me ne vidi, ne čuti. Šla sva po beli stezi proti kapelici sredi pokopališča.

»Nisem vedel, da si otórej!« je tam postal in me počil po rami. »Res je, boječnež pa nisi!«

Do take pohvale mi zdaj ni bilo. Od sramu, da sem rinil z njim semkaj, in od strahu, kaj bo, sem kar drhtel in se oziral, kje je pokopališki zid najnižji, da prhnem čezenj, ko se začnó odpirati grobovi...

»Kajne,« je podsmešno pokazal bližnji grob, »tale rajnki naj vstane in nama pove, ali je Bog ali ni Boga?«

»Nikar,« sem se ves tresel, »pusti rajnke na miru!«

»No, pa naj se prikaže njegov duh ali pa kakšno znamenje. To nama bo pozitiven odgovor.«

»In velik čudež!« sem se izmikal. »Bog ga zaradi naju gotovo ne dopusti...«

»Mora, sicer ne verujeva vanj! Težko mu to vendar ne bo!«

In že ti je začel rotiti grob in Boga, Mater božjo in vse svetnike, naj se zgodi čudež in nama izpriča, ali je Bog ali ni Boga. Strašnih, brezbožnih besedi, ki me jih je zanj sram in strah še zdaj, si niti zapisati ne upam...

»No, vidiš, Boga in duhov ni!« se je naposled zakrohotal in me, vsega trdega od strahu, izpehal s pokopališča.

71. V r i s u.

Kar oddahnil sem se, ko sem omahnil na cesto. Strah me je minil, lotila pa se me je neka sveta jeza. Če bi bil vedel, kako se bo sprideni tovariš vedel, me nihče ne bi bil spravil tjakaj, tudi fantovska čast ne.

»Nisem vedel, da si tak!« sem začel renčati vanj. »Ali bi ti bilo prav, če bi zvedel, da je kdo v grob tvojega očeta govoril tako grdo?«

»E, kaj!« se je surovo zakrohotal. »Potrebno je bilo zavoljo tvoje babjevernosti. Zdaj vsaj več: Boga ni, duhov ni.«

Hotel sem se mu upreti, češ da mi tega ni dokazal, pa sem mu molče le odmahnil. Kaj bi mu? Sramu, to sem zdaj vedel, je imel toliko, kolikor ga ima koza, ki rep drži pokonci, da se ji kar v oné vidi.

»Vem, trd si«, me je zasmehoval. »Pokličiva še hudiča. Morda se nama pokaže vsaj ta, če kje res je?«

Bil sem čisto brez moči, preveč so se mi že napeli živci. Kakor bi me bil vsega vklenil v svojo voljo, me je tiral na Kapiteljski hrib. Na križpotju sva postala. V mestu je ura bila pol polnoči.

»Kajne, po stari veri morava napraviti ris, sicer bi hudič zameril in ne bi hotel priti?« me je pikal.

V bližnjem grmu je potlej odčehnil mladiko in z njo okoli naju zarisal precej širok krog.

»Aha,« sem se tiho posmehnil prostornemu risu, »hudiča pa se menda le boji, prav blizu ga noče imeti!«

»Temà je kakor pod odejo, tudi hudič, pravijo, je črn,« se je šalil z ne prav trdnim glasom, »ne bova ga videla prav razločno.«

»I, ožji ris napravi, da ne obstoji predaleč od naju!« mi je poredno ušlo.

Čudno, mene zdaj ni bilo nič posebno strah, lahkomiselná otročarija me je skoraj dolgočasila.

Ali oni me je kakor preslišal in začel klicati hudiča, pa ne tako grdo kakor malo prej Boga na pokopališču...

»Tam sva bila v mestu, tu sva v gluhi samoti in temoti; strah ga je«, sem si mislil.

Fant roti, kliče, skoraj vljudno kliče, ná, hudiča pa od nikoder nobenega.

»E, dosti je tega«, sem se naposled naveličal, stopil iz risa in se nameril proti domu, Tone pa za menoj.

Vso pot sva molčala; šele sredi mesta je zinil.

»No, kaj praviš pa zdaj?« se mi je posmehnil.

Molče sem spet odmahnil in šel. »Ti,« sem se v naglem domisleku obrnil, »ne trosi okoli, kje sva bila in kaj sva počenjala, sram me je tega.«

Molčal je res. Morda zato, da ne bi potlej povedal jaz, kako vljuden je bil s hudičem...

72. Štefan.

Zima je bila lepa, skoraj golomraza, pomlad pa urna in topla.

Štefana je spet razganjalo. Začel se je čedneje oblačiti, skrbneje česati in češče krtačiti. V šoli ga je spodnašalo. Učil se ni dosti, le o Marti je česnal.

Nekateri sošolci so bili nejevoljni, ker je leskova mast tako malo zalegla; drugi pa so jim očitali, češ fant bi se bil iznorel že ondan, če bi ga bili pustili na miru.

»Res je, mlad človek ima pravico, da včasih nekoliko ponori«, se je smejal dijak, ki je bil znan po svojem hudem in ciničnem jeziku. »In pomlad je zdaj; le pogledajte goloba na strehi, kaj ti vse počenja, ker ga pomlad razganja.«

Še drugi pa so sklenili, da Štefanu prav do čista iztepó preveliko norost. In res so mu v Martinem imenu pisali, da bi ob tej in tej večerni uri prišel na Kapiteljski hrib.

To pot nisem pisma ubral jaz, tudi za žensko se nisem več hotel našemiti.

»No, saj ženske ni treba«, so se premislili. »Ko pride, planemo po njem in mu ustrojimo kožo. ‚Marte‘ še videti ne bi utegnil, čeprav bi bila tam.«

Pismo, ki mu ga je ‚pisala Marta‘, mi je Štefan ves srečen precej pokazal.

»Zdaj pa se ne bojim nikogar«, se mi je hvalil. »Kdor me bo motil, ga ustrelim kakor zajca v detelji!«

»S čim pa?« sem se smehljaj. »Z bezgovko?«

»S tole!« je dejal in pokazal vso zarjavelo staro pištolo, ki jo je ne vem kje iztaknil.

»Nesreča bo, če mu je ne izvijem«, sem se zresnil, in mu skušal dopovedati, kako je takole

zanemarjeno orožje nevarno strelcu samemu. Vdal se je šele, ko sem mu obljubil, da ga spremim na Kapiteljski hrib.

Zarotniki so mi popoldne pokazali, do kam naj jim ga privedem.

»Francè in Tone sta šla pit na Težko vodo«, je neki zarotnik povedal. »Pijana rada kolovratita okoli. Bojim se ju, surova sta, vse bi izdala, če bi zvedela, kaj je bilo.«

»Ko opravimo, le hitro in tiho domov!« smo se zmenili.

Zvečer sem Štefana spremljal. Siromak se je ves tresel, nekaj od veselja, da se bo na samem po mili volji menil z Marto, nekaj pa od strahu, da ga spet kdo ne bi motil.

Siromak.

Ko sva prišla tja, so iz grmovja bušili zarotniki, naju podrli podse in strahovito premlatili: mene na videz, njega neusmiljeno zares.

Štefan je grčal in ječal, jaz sem sopihal in renčal, kakor da se junaško bijem.

»Mislim, da bo dosti«, sem si čez čas mislil, se otresel drhali, ki me je valjala, otel še Štefana in zatulil:

»Štefan, steci!«

Kdo rajši ko on? Kakor zajec pred psi se je ustrelil proti domu, živ curek zarotnikov pa za njim skoraj do mesta in ga je še v teku nažigal, da je ubogi fant tulil od bolečin in odskakoval kakor žoga na igrišču.

73. Porednosti in grdobije.

Vse se je lepo končalo, nihče nas ni ne videl ne slišal. Kaj smo sklenili zaradi Franceta in Toneta, smo že pozabili. Kar dobre volje smo bili in se hitro zmenili, da še katero uganemo.

»Profesor Fajdiga mi je danes v matematiki pritisnil dvojko«, se je šestošolec spomnil. »Klop, ki jo ima pred hišo, mu prevrnimo!«

Zakaj pa ne? Kar po njej! Pereant profesores!

Gredoč mimo proštije, smo ob vrtnem zidu opazili sklad težkih hrastovih podnic.

»Znesimo jih pred proštijeska vrata«, je nekoga pičilo. »Jutri se bomo smejali, ko jih bodo odnašali.«

Kakor bi mignil, smo z njimi proštijo skoraj zabarikadirali.

»Fantje,« je nekdo pokazal veliko kamnitno kroglo na obzidju kapiteljske cerkve, »sklatimo jo, naj delavci zaslužijo, ko jim bo drugo delati!«

»Nàk, škode pa ne!« se je uprl ta, oni.

»No, pa jo samo snemimo in na travo zavalimo«, se je oni precej vdal.

Elda Piščanec: Devica Orleanska.

Kako do nje? Meni so veleli, naj jo pritisnem odzad, dva druga bi jo pa z obeh strani. Pa nesreča ne počiva: krogla se je res snela in ob zidu razbila na dva kosa.

Ha, ustrašili smo se in stekli vsak na svoj dom.

Drugo jutro je bilo vse mesto pokonci.

Tisto noč je nekdo poškodoval razpelo, ki sem se mu bil odkril, ko sem s Francetom in Tonetom ondan šel s Kapiteljskega hriba...!

»To je huje, grje kakor je bil tisti mutasti greh, ki je vpil do neba in ki o njem spodoben človek še ve ne, kakšen je bil!« so se ženice križale.

»Kdo, le kdo je to storil?«

»Pijananci in ponočnjaki so vso noč krulili po mestu.«

»Najbrž so bili socialisti... O, Marinko vedó prav, ko pravijo, da bomo ob vero in cerkve, če nas socialisti prerastejo...«

»Kapiteljske cerkve so se že lotili«, so povečevali. »Kamnito kroglo ob stopnišču so razbili.«

Svetopetke so verjele in vreščale kakor srake na hruški...

74. Dies irae...

Pred šolo smo zarotniki stopili vkup. Kaj, če se zve, da smo tudi mi bili zunaj...?

»Razpelo sta poškodovala Francè in Tone«, je nekdo že vedel. »V pijanosti sta to storila.«

»Molčimo, ne izdajmo ju, sicer se razve tudi vse drugo!«

Moj hišni gospodar je o tem mislil drugače. Na vse jutro je klepetec stekel do gimnazijskega ravnatelja in me zatožil, da sem si snoči kasno ponoči hišo natikal na glavo — skozi okno lezel v stanovanje. Po deveti uri zvečer je bilo za dijake že kasno ponoči.

Komaj se je pouk začel, že je prišel pome šolski sluga, naj se precej zglašim pri gospodu ravnatelju...

Ker me tisti trenutek ni počila kap, mislim, da me nikoli ne bo, čisto varen sem pred njo.

Ravnatelj me je pogledal, kakor da sem Novo mesto zažgal na vseh štirih vetrovih.

»Kje ste bili snoči po devetih?«

»Doma.«

»Kaj ste delali?«

»Preparacijo smo pisali, potlej pa smo z gospodinjo odmolili rožni venec in šli spat.«

»O, kako pridni! Rožni venec ste molili? Hm, kdo pa je razgrajal po mestu, kdo podnice prenašal, kdo klopi prevračal in kdo cerkveno obzidje poškodoval...?«

»Jezus, vse ve!« sem otrpnil. »Kaj bo pa zdaj?« mi je jemalo sapo. Pa sem si že opomogel in pogumno odgovoril: »Jaz vendar ne, gospod ravnatelj, saj bi tega še zmožel ne!«

»Kdo je bil še z vami?« je popel, kakor da sem že kaj priznal.

Tako sva se dolgo pulila. Nisem se dal zaplesti, bistro, urno sem odgovarjal.

Gospoda je pograbila jeza. Šinil je pokonci in mi s pričevanjem čenčavega hišnega gospodarja ovrigel ves zagovor in mi dokazal, obkorej sem snoči lezel v stanovanje.

Zdaj še trditi, da si nisem hiše natikal na glavo, se mi je zdelo neumno; izdati dijake, ki so zdravili Štefana in počenjali tiste porednosti, bi bilo pa grdo, nemoško.

»Tega ne morem povedati, gospod ravnatelj«, sem čez čas rekel.

»Prav, meni ne morete, policiji pa boste morali!«

Križana gora! Tega pa nisem vedel. Zdaj vem: tudi policija se lahko vtika...

Silen strah mi je šel po kosteh, mrzel in vroč pot me je oblival, kolena so se mi šibila...

Ravnatelj mi je prigovarjal, naj si olajšam vest in naj povem, kdo je še bil z menoj in kdo je poškodoval razpelo.

»Tudi tega grdega dejanja dolžite mene?« sem kakor v smrtni grozi skoraj zavpil.

Ravnatelj me je gledal, pogled se mu je ublažil, nàk, tiste grdobije me ni dolžil.

»Ali vsaj veste, kdo je to storil?« me je spet pritisnil.

»Ne vem, kako bi vedel?« sem se hrabro zlagal, ker nisem hotel izdati Franceta in Toneta.

»Torej povejte, kaj ste počenjali zunaj in kdo še je bil z vami.«

»Ne povem, gospod ravnatelj, nemoško — neznajčno bi bilo!« sem debelo odgovoril.

Rečenica o „značajnosti“ je v tistih časih bila med dijaki velika, skoraj sveta beseda.

Ravnatelj se je žaljivo zakrohotal in mi zapretil, da me bo policija še danes naučila drugačne „značajnosti“...

Ustrašil sem se, da sem skoraj počenil...

75. P o k o r a.

Dolgo, trdo zasliševanje me je zlomilo. Strah pred policijo me je podrl. Spoznal sem, da kar tajiti ne bom več mogel. A kaj naj storim, da se ne pregrešim zoper „značajnost“? Po vrsti sem pretehtal in precenil vse zarotnike, izbral dva šestošolca, ki z doma nista bila siromaka, zajel sapo in rekel:

»Povedal bom, gospod ravnatelj.«

In sem povedal, da smo nekemu dijaku iztepli ljubezen, ker zaradi nje zanemarja šolo.

»Aha!« mi je pristrigel besedo. »Kdo je to?«

»Ne povem ga, saj ni bil potlej med nami«, sem se uprl. »Nedolžen je, še tega ne ve, kdo ga je tepel.«

Ravnatelj je napravil kisel obraz; nemara bi bil rad premikastil tudi ubogega zaljubljenca.

S spovedjo sem precej natančno nadaljeval, le tisto nesrečno kroglo sem zamolčal in vse vkup olajšal toliko, da sem jaz sam iz lahkomišelnosti tovarišema svetoval, da bi še nekoliko ponagajali.

»No, kdo sta bila tista dva?« je gospoda tiščalo.

Povedal sem ju in še enkrat poudaril, da sem vsega kriv največ le jaz. »Meni, ki sem še ob začetku nižjih šol, se ne more dosti zgoditi«, sem sodil; »šestošolca bi utegnili pa hudo udariti...«

Ravnatelj me je debelo pogledal. Fanta sta bila pri njem dobro zapisana. To sem vedel, pa tudi to sem upal, da bo kaznen udarila le mene, ker se izdajam za zapeljivca, čeprav je resnica bila čisto drugačna...

Kaj bi še dosti pravil? Povedati pa vendar še moram, da sta se Francè in Tone neki hudo prestrašila, ko sta zvedela, da smo že trije v disciplinski preiskavi. Tekla sta k profesorju Marinku in mu skesana povedala, da sta bila na Težki vodi in da ju je nemara kdo videl, ko sta se kasno ponoči vrnila v mesto in naravnost domov. V tisti grdobiji z razpelom pa da bi utegnil prste imeti le jaz, ker se ne bojim ne Boga in ne hudiča, saj da hodim mrtve buditi na pokopališče in hudiča klicati v ris...

To je odločilo. Ko sem drugi dan prišel v šolo, mi je profesor po nalogu učiteljskega zbora velel, naj pobere svoje stvari in naj do nadaljnje odločitve ne pridem več v šolo.

Tudi zdaj me ni podrla kap... Ampak vse veliko trpljenje, vse prizadevanje in vse vroče želje in sanje o gimnaziji so trenile pred menoj. Stisnil sem zobé, da mi niso bušile solze, in osramočen šel iz razreda kakor obrčan pes iz cerkve.

Vem, da tačas pod vsem božjim soncem ni bilo nesrečnejšega človeka. Vest mi ni očitala nobenih takih dejanj, da bi bil zaslužil tako pokoro. Obema šestošolcema se še ni nič takega zgodilo.

K samostanski skledi si nisem upal več. Bal sem se, da bi me že na porti obrnili. Patru gvardijanu sem pisal primerno zahvalno pismo.

Več dni sem živel le ob vodi. Stradal sem, da se je vame videlo, pa tega še čutil nisem, tako so me trle strašne skrbi.

Kar ti prirobanti šolski sluga in mi pove, da mi je to nedeljo odsedeti osem ur karcerja — šolskega zapora.

Po karcerju sem prejel odhodno spričevalo s strašno opombo: »... wurde lokal ausgeschlossen wegen irreligiöser Gesinnung und exzessiven Benehmens; gegen seine Aufnahme an einer anderen Anstalt ist nichts einzuwenden« — da so me vrgli iz novomeške gimnazije, ker da sem protiverskega mišljenja in razgrajškega vedenja...

Smisla tega besedila nisem razumel. Večji dijaki so mi ga razložili. Kar na jok mi je šlo. Bistri profesorji bi bili prav tako lahko napisali, da sem morilec, požigalec, razbojnik...!

»To je svinjarija!« je odrasel dijak rdel. »Mlademu človeku kaj takega zapisati na pot! Pritoži se, fant, jaz ti pojdem za pričo, da povem, kdo in kakšen si!«

A jaz sem že vedel, da bom prosil za sprejem na ljubljanski gimnaziji. Zato nisem hotel dražiti deželnega šolskega sveta. —

Tako me je plačala „značajnost“, tak nauk mi je dala zapeljiva, slaba družčina.

(Končano.)

NAZARET

Dr. Andrej Snoj

Med kraje, ki jih poleg Jeruzalema in Betlehema romar v Palestini rad ponovno obiše, spada Nazaret. To mesto hrani v sebi najsvetejše krščanske spomine. V Nazaretu je Marija izgovorila tisti pomenljivi »fiat«, ob katerem se je nebo dotaknilo zemlje in se je v naročju Device Marije učlovečila božja Beseda. V Nazaretu je naš Gospod preživel večji del svojega življenja; vsaka stezica, vsak griček je posvečen po njegovih otroških in mladeniških stopinjah.

Neizbrisno mi bodo ostali v spominu občutki, ki so me navdajali, ko sem na dan svojega prihoda v Palestino prvikrat stopil v cerkev Marijinega oznanjenja, ko sem prvikrat klečal na tistem svetem mestu, kjer je Beseda meso postala. To so doživetja, ki se ne dajo popisati.

Razume se, da je bila tudi karavana svetopisemskega zavoda, s katero sem potoval po Galileji, kar najbolje razpoložena, ko se je po obisku Tabora lepega septembrskega dopoldneva v lahkih avtomobilih bližala Nazaretu, kjer smo ostali dva dni. V tem času smo si hoteli natanko ogledati znamenitosti mesta in njegove okolice.

Mesto Nazaret.

Dasi stoji Nazaret ob prometni cesti, ki vodi iz Jeruzalema in iz Hajfe mimo Kane Galilejske proti Genezareškemu jezeru, vendar napravlja na človeka, ki se vozi od Tabora ali iz Hajfe po Ezdrelonski planjavi, vtis skritega mesta. Vidiš gričevje okoli Nazareta, steze in ceste, a mesta samega ne ugledaš. Šele, ko se po lepi asfaltirani cesti povzpneš na vrh gričkov, ki s severa obrobajo Ezdrelonsko ravan, tedaj zagledaš pred seboj mesto.

Tu gori, kakih 150 m nad Ezdrelonsko planjavo, je obsežna kotlina, od vseh strani zaprta po nizkem gričevju, le proti jugu odprta. V tej kotlini, deloma tudi na pobočju griča, ki jo na severni strani zastira, se razprostira Nazaret. Mesto je danes znatno večje kakor je bilo v Kristusovih časih. Šteje nad 8700 prebivalcev, od katerih je dobrih 5000 muslimanov, drugi so kristjani (okrog 2000 je katoličanov, 2700 pravoslavni in 350 protestantov).

Mesto in vsa okolica napravljata najugodnejši vtis. Lepe, bele hišice se skrivajo med gostim zelenjem. Na prisojnih bregovih rasejo vitke ciprese, košate palme, oljke, mandeljni, smokve in nizka oranžna drevesa. Ulice, po katerih vlada od jutra do večera in še pozno v noč živahno

vrvenje, so dokaj snažne. Že na zunaj opaziš, da imajo kristjani v mestu večino. Prebivalci so do tujca prijazni in postrežljivi. V tem pogledu se dá z Nazaretom primerjati samo še Betlehem.

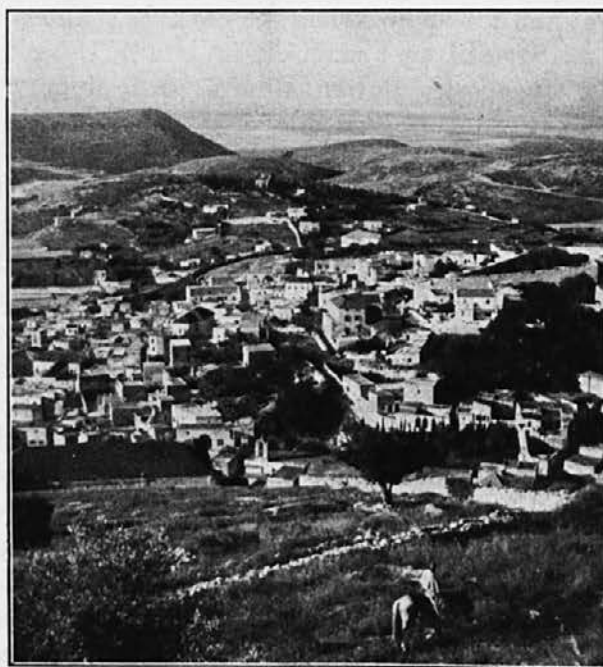
V mestu so naseljeni razni katoliški redovi, ki imajo svoje šole, sirotišnice in bolnišnice. Za vzgojo mladine je malokje v Palestini tako poskrbljeno kakor v Nazaretu. Najbolj delavni so salezijanci, ki so si na najvišji točki mesta zgradili krasno cerkev in velik vzgojni zavod.

Tudi za romarje je v Nazaretu vsestransko poskrbljeno. Na izbiro sta dva hospica, frančiškanski in avstrijski. Frančiškanski (»Casa nova«), v bližini cerkve Marijinega oznanjenja, je večji in udobnejši kakor avstrijski. Vendar se tujci radi ustavljajo tudi v avstrijskem gostišču, ki stoji na prijaznem gričku zunaj mesta, ves skrit v gostem zelenju. Slovi zaradi dobre postrežbe in prijaznosti usmiljenih bratov, ki ga upravljajo. Za romarske skupine ni tako prikladen ko »Casa nova«, ker je preveč oddaljen od mestnega središča in od glavnih nazareških svetišč.

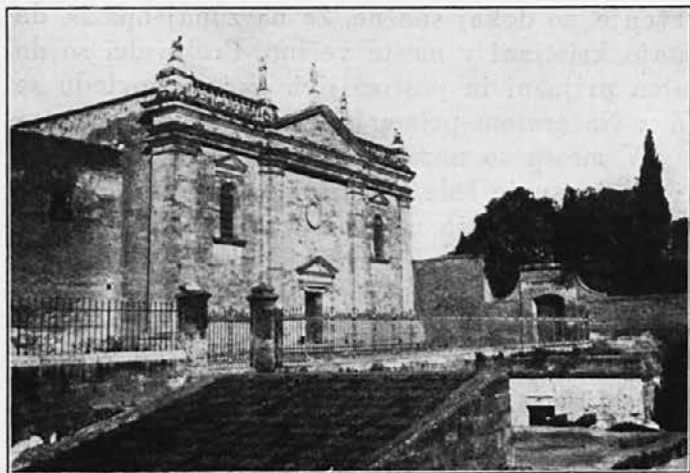
Cerkev Marijinega oznanjenja.

Naša družba se je nastanila v frančiškanskem gostišču. Ko smo si vse uredili, je manjkalo še dobro uro do kosila; zato smo brž pohiteli v bližnjo cerkev Marijinega oznanjenja, da opravimo v njej kratko pobožnost in si cerkev z bližnjo okolico natančneje ogledamo.

Cerkev Marijinega oznanjenja je glavno svetišče in najbolj privlačna točka Nazareta. Stoji

Nazaret. Pogled s severa.

Cerkev Marijinega oznanjenja v Nazaretu.

skoraj v središču mesta; prizidan ji je velik samostan očetov frančiškanov. Izkopanine novejšee dobe so dokazale, da se je na tem mestu razprostril tudi stari Nazaret Kristusovega časa. Ko so pred kakimi desetimi leti kopali temelje za novi samostan, so v neposredni bližini cerkve odkrili večje število zasutih starih bivališč in vodnjakov, v katere so stari Nazarečani v zimskem času lovili deževnico.

S ceste pred gostiščem stopimo na prostrano dvorišče. Povsod naokrog vidimo sledove starih svetišč, ki so nekdam stala na tem prostoru.

Z dvorišča vodijo v svetišče nizka stranska vrata. Preprosta, a lična, snažna cerkev napravi na vsakogar najugodnejši vtis. Vendar se ji na prvi pogled vidi, da ni stara. Sezidali so jo frančiškani leta 1730 v baročnem slogu. Stoji pa na razvalinah mogočne križarske cerkve, v kateri je leta 1219 molil sv. Frančišek in leta 1251 sv. Ludovik Francoski. Sultan Bibars jo je leta 1265 porušil. Pred nekaj desetletji je marljivi arheolog Viaud, frančiškan, odkril ostanke križarske cerkve, med drugim tri apside; prav tako so izsledili še ostanke stare bizantinske bazilike, ki je stala na tem mestu že v četrtem stoletju. Izročilo, da se je tukaj prikazal Devici Mariji nadangel Gabrijel, je torej popolnoma zanesljivo, saj se dá po arheoloških najdbah zasledovati tja do četrtega stoletja nazaj, do dobe cesarja Konstantina. Izkopanine kažejo tudi, da sta bila tako bizantinska bazilika kakor srednjeveška cerkev mnogo večji in lepši ko sedanja cerkev.

Našo pozornost pritegne v cerkvi takoj veliki oltar, ki stoji tako visoko, da vodijo z desne in leve do njega položne stopnice. Pod njim je kripta, v katero vodi široko stopnišče. Na dnu se prostor razširi v prijazno kapelico z dvema oltarjema.

Imenujejo jo angelsko kapelico, kjer je tu nekje moral stati angel, ko je prišel Mariji oznanjati rojstvo Jezusovo. Stopimo še čez dve stopnici in obstanemo v votlini Marijinega oznanjenja. V njej stoji preprost marmornati oltar z napisom: *Verbum caro hic factum est* — Beseda je tukaj meso postala. Kapela je natlačena s pobožnimi romarji, ki klečé, globoko k tlom sklonjeni, molijo ali premišljujejo o največji skrivnosti naše vere, o učlovečenju božje Besede. Mnogi na glas ihté, vsem pa se leskečejo v očeh solze, solze hvaležnosti za milost odrešenja, solze radosti, da morejo na istem mestu in z istimi besedami pozdraviti Devico Marijo, kakor jo je nekoč pozdravil nadangel Gabrijel.

Vzeli smo v roke sveto pismo in brali iz prvega poglavja Lukovega evangelija o oznanjenju rojstva Jezusovega. Kako globoko smo na tem mestu doumeli evangelistovo pripovedovanje, kako močno je odmevala v duši vsaka njegova beseda!

Polagoma smo se razgledali po kapeli in spoznali, da stojimo v skalni votlini, ki je precej podobna betlehemske votlini. Ob pogledu na skalne stene in skalnat strop se romarju nehote vsiljuje vprašanje, ali je mogoče, da bi bila ta votlina kdaj Mariji za stanovanje. Na to vprašanje nam starinoslovje pojasnjuje: V okolici cerkve, pa tudi drugod po Palestini se je našlo v zemlji več takih skalnatih stanovanj. Ljudje so uporabljali za stanovanja naravne skalne votline, ali pa so skalo izvotlili, ji dodali na prednji strani skromen prizidek in imeli stanovanje, ki jih je pozimi varovalo pred dežjem in mrazom, poleti pa pred vročino. Skalna votlina, v kateri je Marija stanovala, preden je prišla k Jožefu, je bila središče bizantinske in srednjeveške cerkve. Stala je tedaj še tako visoko, da je bil njen tlak v višini cerkvenega tlaka. Danes je votlina mnogo nižja. Vzrok so razvaline prejšnjih cerkvá, ki so ostale kar na mestu — frančiškani so sedanjo cerkev postavili vrh ruševin prejšnjih cerkvá. Turki so jim namreč leta 1730 za gradnjo nove cerkve dovolili samo toliko časa, da se je skupina mohamedanskih božjepotnikov, ki so romali v Meko, povrnila domov. V tem kratkem času ni bilo mogoče odstraniti ruševin in na prvotnih temeljih zgraditi nove cerkve.

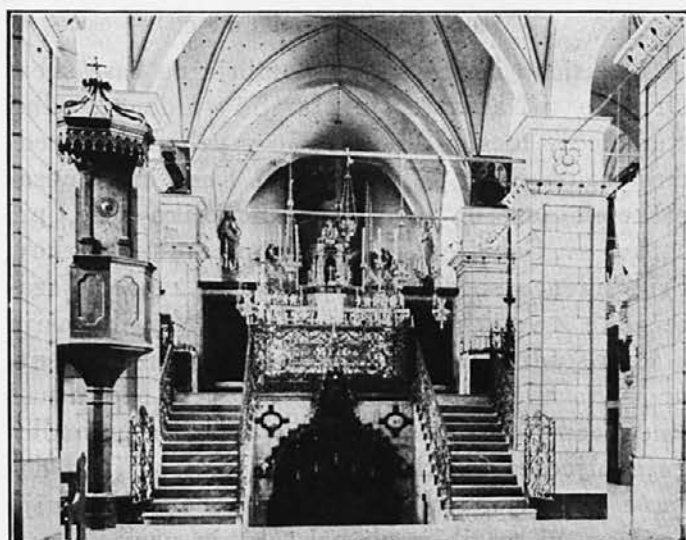
Zvedeli smo, da frančiškani resno mislijo, podreti sedanjo skromno cerkev in s prispevki vsega katoliškega sveta zgraditi novo, večjo in lepšo cerkev, ki bi bila kakor nekdanja bizantinska ali srednjeveška križarska cerkev dostojen spomenik učlovečenja božje Besede.

Komaj sto metrov severno od cerkve Marijinega oznanjenja stoji novo svetišče, posvečeno sv. Jožefu. Zgrajeno je bilo po svetovni vojski na razvalinah srednjeveške križarske cerkve, ki so jih odkopali pred tridesetimi leti. Iz cerkve se pride po ozkih, v skale vsekanih stopnicah v kriptu, precej veliko skalno votlino. O njej pravi izročilo, da je bila nekoč delavnica tesarja Jožefa. Če se izročilo ne moti, potem se je tukaj Zveličar kot mladenič pod vodstvom svojega rednika uvažal v tesarski poklic, vršil ročno delo in s svojim zgledom pokazal, da je telesno delo za človeka častno.

Shodnica.

Popoldne in naslednji dan smo si ogledali še druga svetišča in druge znamenitosti mesta Nazareta. Med važne znamenitosti spada zlasti sinagoga, stara judovska shodnica. Od frančiškanskega gostišča se pride do nje skozi ozek bazar, ki se mi je zdel mnogo bolj snažen in prikupljiv ko jeruzalemski. V petih minutah stojimo pred preprosto cerkvijo; to je župna cerkev zedinjenih Grkov. Ob njeni strani stoji prazna, zapuščena kapela. To kapelo navadno nazivljejo sinagogo. Prastaro izročilo pravi, da je stala na tem mestu nekdanja judovska sinagoga. Podstavki judovskih stebrov s hebrejskimi napisi, ki so jih našli v neposredni bližini tega kraja, potrjujejo zanesljivost starega izročila. Tu sem je zahajal Kristus kot otrok in mladenič ob sobotah molit in poslušat božjo besedo. Tu je kot odrasel mož prihajal svojim rojakom razlagat knjige stare zaveze. V tej sinagogi je razlagal svojim rojakom znano mesijansko mesto pri preroku Izaiju: »Duh Gospodov je nad menoj; zato me je mazilil, da oznamim blagovest ubogim; poslal me je naznanit jetnikom oproščenje in slepim pogled, da izpustim zatirane v prostost in oznamim leto božjega usmiljenja« (61, 18. 19). Tu se je tudi z odkritim govorjenjem svojim rojakom tako zameril, da so ga pejlali iz mesta in ga hoteli usmrtiti.

Sinagogo so Judje še dolgo časa po Kristusovem vnebohodu uporabljali. Pozneje je postala lastnina kristjanov, ki so na mestu stare sinagoge zgradili krščansko cerkev. Koliko časa je cerkev stala, ni znano. V srednjem veku so jo Saraceni porušili in kraj opustošili. Spomin na shodnico pa ni zamrl. Frančiškani so v 18. stoletju svet od Turkov odkupili in na razvalinah stare cerkve zgradili malo kapelo, ki so jo pozneje izročili zedinjenim Grkom. Ti jo upravljajo tudi še sedaj, ko so poleg nje zgradili novo, večjo župno cerkev, in tako varujejo spomin na sinagogo Kristusovega časa. Kapela je precej siromašna in zapuščena.

Notranjščina cerkve Marijinega oznanjenja v Nazaretu.

Oltar, nekaj pultov, nekaj stolov, to je vsa oprava. Na steni sem opazil nagrobni spomenik nekega župnika. Pričenja se z besedami: »Ut omnes unum sint« (Da bi bili vsi eno).

»Gora strmoglavljenja«.

Evangelist Luka pripoveduje, da so se Nazarečani tisto soboto, ko jim je Jezus razlagal iz preroka Izaija, razsrdili nad njim: »Vstali so, ga vrgli iz mesta ter odvedli na rob hriba, na katerem je bilo njih mesto sezidano, da bi ga pahnili v prepad. Toda on je šel po sredi med njimi — in je odhajal« (Lk 4, 29. 30).

Kje je mesto, kjer so hoteli Kristusa njegov rojaki pahniti v prepad? Izročilo, ki ni staro, kaže na majhen grič na južni strani Nazareta. Arabci ga imenujejo Džebel el-Qafze, t. j. goro skoka (strmoglavljenja). Oddaljen je od Nazareta tri do štiri kilometre in se strmo spušča proti Ezdronske planjavi.

Odšli smo peš na grič, da bi se na svoje oči prepričali, ali utegne biti izročilo zanesljivo. Na grič je težko priti. Na njem se vidijo sledovi majhne cerkve in samostana. Strmin, od koder bi bil padec na golo skalo smrtonosen, je veliko, vendar se nam je zdelo malo verjetno, da bi Nazarečani Kristusa peljali tako daleč v stran. Tudi pravi evangelist jasno, da so hoteli Nazarečani Kristusa pahniti s hriba, na katerem je bilo njih mesto sezidano, a Džebel el-Qafze stoji sam zase in nima s hribom, na katerem stoji Nazaret, nobene zveze. Zato je verjetno, da so nameravali Nazarečani svoj načrt izvesti v neposredni bližini mesta. Pečin, s katerih bi strmoglavili Kristusa v prepad, je v bližnji okolici mesta dovolj.

Marijin studenec.

Klasično mesto, ki še spominja na čase svete Družine v Nazaretu, je Marijin studenec, edini studenec v mestu. Studenec je v vzhodnem predmestju, ob cesti, ki pelje proti Kani in Genezareškemu jezeru. Izvirek je nekoliko višje, pri cerkvi sv. Gabrijela, ki je last razkolnih Grkov. Pri studencu se zbirajo opoldne in zvečer Nazarečanke z velikimi vrči na glavah. V njih nosijo hladno studenčnico v svoje domove. Razposajena, umazana mladež pa pleza po zidanem oboku nad studencem, kriči neusmiljeno ves dan in nadleguje tujce za »bakšiš«. Ko nas ti otročaji iz daljave zapazijo, stekó hitro pod obok, napolnijo kozarce, ki so jih imeli pri sebi, in nam jih prinesó nasproti ter z nepopisno vsiljivostjo ponujajo »dobro« vodo: »Good water! It is very good, father« (Dobra voda! Zelo dobra je, oče).

Zamislili smo se daleč nazaj, v Kristusove čase. Studenec je tekel na istem mestu, okrog njega se je zbiral, kakor danes, ves Nazaret. Kolikokrat je prišla z vrčem na glavi semkaj zajemat vodo božja Mati Marija in s seboj za roko pripeljala malega Jezusa! Kolikokrat se je ta igral s svojimi vrstniki pri studencu in veselo skakal po zaprašeni cesti pred studencem! Na to smo se spomnili in radi darovali otrokom, ki so nas obsuli, malenkostni »bakšiš«, da smo se jih odkrižali.

Nekoliko višje od tod je cerkev razkolnih Grkov, posvečena sv. Gabrijelu. Sedanja cerkev ni stara, izkopanine pa pričajo, da je stala na tem mestu cerkev že v bizantinski dobi. Najbrž mislijo na to cerkev stari potopisci, ki trdijo, da so videli v Nazaretu dve cerkvi, eno na kraju angelovega oznanjenja, drugo na kraju, kjer je bil Kristus vzrejen. Po mnenju starinoslovcev in zgodovinarjev je zelo verjetno, da je bil Kristus vzrejen tukaj in da je potemtakem sveta Družina stanovala v neposredni bližini tega studenca, kakih dobrih deset minut od kraja, kjer se je angel prikazal Mariji.

Še kaj drugih znamenitosti imata Nazaret in njegova okolica, vendar že ti kraji, ki smo jih tu na kratko opisali, sami zadostujejo, da mesto nikdar več ne bo pozabljeno, kakor je bilo v starem veku. Malo, nekdam prezirano gorsko mestece bo preživelo milijonska svetovna mesta. Država za državo, mesto za mestom bo izginilo, slava mesteca, v katerem je Beseda meso postala, pa bo večno živela v spominu hvaležnega človeštva.

PRED SLOVESOM

Emanuel Kolman

*Ko bo zadnji oblak
preko neba hitel
in bo sinji zrak
v dalji potemnel —
bom od tod odšel ...*

*Na polju zadnji
cvet bo odcvetel.
Ti tedaj zapri oči,
da ne vidiš
moje žalosti.*

K ZORNICAM

Jože Dular

*Vzametih preko hriba gaziijo ljudje
in v soitu bakle se sneženi prt iskri.
Vso noč je burja vlekla čez gozdove
in izpod črnega neba še vedno sneg leti.*

*Vsa pota so zastrta. V medlem žaru
majave luči iščejo zakrito gaz.
Nad njimi burja v vejah se prereka
in jim zaganja mrzli sneg v obraz.*

*Na vrhu hriba ... V dalji svetla okna
nevidne cerkve prek poljane zro.
Ugaša bakla, zadnji žar je umrl. —
Skoz noč ponudil jim je Bog rokó,*

Tukaj je Beseda meso postala.

ANTON FOERSTER

M. Tomc

Anton Foerster ni bil človek našega rodu, pa je vendar vse življenje deloval med nami, vse svoje sile posvetil razvoju slovenske glasbe. Rodil se je 20. decembra 1837 v Osenicah na Češkem. Oče Jožef je bil podeželski učitelj in je hkrati vodil cerkveno glasbo. Vsa družina je bila muzikalna. Mladi Anton je dobil prve glasbene nauke pri očetu. Še otrok je že nadomestoval očeta v cerkvi. Pa tudi kot gimnazijec in visokošolec se je stalno glasbeno izobraževal. Po odlično dovršeni maturi je imel resen namen, da se posveti redovniškemu življenju, a je izstopil že po enajstih mesecih.

Odšel je v Prago, se vpisal na pravno fakulteto in napravil prvi državni izpit. Uvideval je pa čimdalje bolj, da je le glasba njegovo pravo področje. Znašel se je sredi najbolj razgibanega glasbenega življenja. Prišel je v stik z dirigentom in skladateljem Karlom Bendlom, s kritikom dr. Ludovikom Prachazkom, spoprijateljil se je z Bedřichom Smetanom; po njegovem vplivu se je Foerster po končanih pravnih naukih dokončno posvetil samo glasbenemu delu. Na prigovarjanje svojih prijateljev je tudi sprejel leta 1864 mesto organista in zborovodje pri škofijski cerkvi v Senju v Hrvatskem Primorju. Dela je bilo tu veliko, dohodkov malo. Poučeval je bogoslovce, ustanovil glasbeno društvo s šolo in zborom; skladati je moral skoraj vse sam. Bil je tudi edina učna moč pri vseh teh ustanovah. V Senju je Foerster preživel tri leta.

Že 1867 smo ga dobili v Ljubljano kot pevovodjo pri Čitalnici in kapelnika pri dramatičnem društvu. Videl je pa, da se tu ne bo mogel Bog ve kaj razviti, zato je že 1868 sprejel mesto organista in zborovodje v stolnici, kjer je nepretrgano deloval nad 40 let. Ne samo, da je ves čas vestno vršil težavni posel; na tem mestu je postal to, kar nam danes pomeni: veliki obnovitelj naše cerkvene glasbe in ustvaritelj trajnih dobrin v naši cerkveni in svetni glasbi. Naše cerkvenoglasbene razmere so bile takrat dokaj borne.

Drugod v svetu je bila glasba, cerkvena kot svetna, že daleč naprej. Isto leto, ko je prišel Foerster v Ljubljano, so nemški katoliški cerkveni glasbeniki ustanovili v Regensburgu Cecilijino društvo, ki naj bi skrbelo za dviganje cerkvene glasbe. Richard Wagner je začel tedaj svoj zmagoslavni pohod po Evropi. Že 1865 so v Monakovem izvajali prvič »Tristana in Izoldo«, ki je še danes povprečnemu poslušalcu težko razumljiva. Leta 1868 je bila v Monakovem prva predstava opere »Mojstrski pevci nürnberški«, leto pozneje pa opere »Rensko zlato«.

Že ta kratka vzporeditev glasbenih dogodkov nam kaže, kje so bili v svetu, kje pa mi. Bil je zadnji čas,

da je tudi nam vstal mož, ki je bil dosti izobražen, da je mogel to prenesti v naše razmere. Lotil se je takoj dela, ki je bilo v začetku seveda težavno in je rodilo mnogo odpora. Končno je pa le zmagala resna, cerkve dostojna in glasbena umetnost, za katero se je Foerster z vso odločnostjo bojeval. Potrebne so mu bile pri tem ustanove, ki jih je Foerster poklical v življenje: Cecilijino društvo, ustanovljeno 1877, orglarska šola tega društva v Ljubljani, ki jo je Foerster vodil od ustanovitve 1877 pa do 1909, ko je bil upokojen. Iz te šole je izšlo v tem času okoli 200 učencev. Mnogo je pripomogel k razširjanju novega gibanja tudi list *Cerkveni glasnik*, ki mu je glasbeno prilogo urejeval Foerster od 1878 do 1908. Vse Foersterjevo obnoviteljsko delo pa bi ostalo na papirju, če bi ne bil sam hkrati izvrsten skladatelj, ki je praktično pokazal, kakšna bodi cerkvena glasba, da bo ustrezala novim načelom.

Njegovo skladateljsko delo je zares obsežno. V naši glasbeni zgodovini do zdaj ne poznamo skladatelja, ki bi nam ustvaril toliko in tako dobrega kakor Foerster. Kot ravnatelj stolnega kora je skladal predvsem za svoj zbor. Omenimo njegovih deset latinskih maš za moški, mešani in ženski zbor, dve slovenski ter eno glagoliško mašo. Gradualov, ofertorijev, motetov ima 257. Te Deum je uglasbil petkrat. V zbirkah Cecilija in v trodelni zbirki *Cantica sacra* ima čez 50 svojih skladb. Nešteto skladb ima v prilogah *Cerkvenega Glasbenika*, in to prav od prvega letnika pa do letošnjega.

Ob stoletnem jubileju njegovega rojstva je naša dolžnost, da se kratko ozremo v dobo, ko je Foerster izdal svojo »Cecilijo«. Že 1880 je stopil odbor Cecilijinega društva v stik z raznimi skladatelji, da bi izdelali načrt cerkvene pesmarice, ki naj bi jo izdala Mohorjeva družba. Imeli so zbranega že precej gradiva, ki ga je bilo pa treba primerno urediti, kar bi dalo precej dela. Družba sv. Mohorja je hotela izdati pesmarico za dvoglasno petje, kar so zagovarjali tudi nekateri odborniki Cecilijinega društva. A zmagal je Foerster, ki je predlagal, naj se izda pesmarica za štiriglasen mešan zbor. Sam je prevzel tudi ureditev pesmarice in jo izvršil spretno in v glasbenem pogledu dovršeno. Ker takrat še ni bilo domačih skladb za vse prilike, je uvrstil v pesmarico tudi dobre nemške in češke napeve, uporabil je pa tudi mnogo staroslovenskih koralnih melodij. Za slovensko cerkveno glasbo je bil važen dogodek, ko je izšel 1883 prvi, a že naslednje leto drugi zvezek »Cecilije«. Te pesmarice, natisnjene v preko 60.000 izvodih, so preplavile slovensko zemljo in so prodrle na vse naše kore, kjer zavzemajo še sedaj odlično mesto. Ni še preteklo dvajset let, že je bila potrebna druga izdaja, ki je pomenila lep napredek v primeri s prvo. Tudi to je uredil Foerster. Foerster je uvrstil v novo izdajo več novih napevov, druge, ki so se izkazali kot manj porabni, je izpustil, pustil je tudi več besede domačim skladateljem. »Cecilija« lahko služi kot vzor cerkveni pesmarice. Če bi ne bil napravil Foerster nič drugega za slovensko glasbo, kakor da je uredil to pesmarico, bi mu moral biti naš narod zmeraj hvaležen.

Pa tudi v svetni glasbi je bilo Foersterjevo delo obsežno in vsestransko, da se moramo čuditi, kako je mogel kot učitelj glasbe, kot organist, pevovodja,

urednik, ravnatelj orglarske šole itd. sploh toliko skladati. Ne bom obširno navajal njegovih svetnih del. Dovolj je, če samo na kratko pregledamo izdaje Glasbene Matice, ki ji je kumoval Foerster že ob rojstvu in ji ostal do zadnjega odlični sodruđnik. Pa tudi v Pesmarici Mohorjeve družbe dobimo mnogo Foersterjevih zborov. Od njegovih večjih skladb omenim »Ljubico« (Glasbena Matica 1894), ki jo je z velikim uspehom izvajal tudi praški Hlahol. Med njegovimi svetnimi deli omenim še balado »Turki na Slevici«, ki jo je izvajala Glasbena Matica prvič 1907. Omembe vredno je tudi orkestralno delo »Slovanska suita« po motivih slovanskih narodnih pesmi. Izvajala je to suito prvič Ljubljanska filharmonija 1910 z velikim uspehom. Na koncu moram omeniti še njegovo najbolj poljudno operno delo, »Gorenjskega slavčka«. Kranjski deželni odbor je razpisal 1872 nagrado 250 gld. za izvirno slovensko opero. Razsodniki, češki skladatelji Smetana, Bendl in Prochazka, so nagrado soglasno prisodili Foersterju. Opera je polna narodnih pesmi in običajev. Prvič se je izvajala v Ljubljani 1872. Foerster jo je pozneje temeljito predelal. V novi obliki so jo prvič izvajali 1896 in še večkrat pozneje. Leta 1910 so jo štirikrat peli v Brnu. Dokaz Foersterjeve nenavadne delavnosti je tudi opera »Dom in rod«, ki jo je dovršil tik pred smrtjo 17. aprila 1926.

Foerster ima tudi velike zasluge kot glasbeni teoretik. Sestavil je »Teoretično-praktično pevsko šolo«, ki je doživela pet izdaj. Leta 1881 je začel pisati »Pesmarico po številkah za nežno mladino«, ki je 1887 izšla že v tretji izdaji. Leta 1881 je sestavil »Nauk o harmoniji in kontrapunktu« v zgoščeni obliki. V letih 1886 do 1890 je izdal v Glasbeni Matici »Teoretično-praktično klavirsko šolo«, ki je bila potrebna 1916 že druge izdaje. Ves slovenski glasbeni naraščaj do najnovejše dobe se je šolal po njej. Foerster je bil tudi izvrsten organist, pravi virtuoz na orglah. Večkrat je nastopal na koncertih.

Kot človek je bil Foerster značajan in vztrajen mož. Pri svojem reformatorskem delu je naletel na velik odpor. Zasmehovale so ga branjevke na trgu, napadali so ga duhovniki in laiki, katoličani in naprednjaki, v vezani in nevezani besedi so smešili njegovo delo. Le manjši, a boljši del je šel za njim. Foerster jim je kazal pot, oni so ga pa moralno podpirali, da ni v boju omagal. Kje bi bila danes naša cerkvena glasba, če bi bil Foerster takrat omagal! Sreča, da je vzdržal. Bil je pa sam plemenit nasprotnik, ki ni nikoli zasovražil, ampak sproti pozabljal in odpuščal.

Njegova delavnost in pridnost sta razvidni iz pregleda njegovega skladateljskega in pedagoškega dela. Nekdo jo je imenoval »češko« pridnost. Pri vsem obilnem delu je ostal vedno vedrega srca, šaljiv in dovtipen. S pridnim delom je družil veliko zmernost in treznost. Križe in težave svoje starosti je prenašal potrpežljivo in vdano. Vse njegovo delo in lepe človeške lastnosti pa razumemo, če jih gledamo v luči globokega verskega prepričanja, ki je bilo glavno gibalno vsemu Foersterjevemu delu. Kakor je verno živel, tako je tudi verno umrl. Leta 1909 se je umaknil v pokoj. Čutil je, da pri 72 letih ni več toliko močan, da bi mogel dobro vršiti naporno službo. Spoznal je pa tudi, da je njegov čas že minil. Foerster je užival pokoj najprej

v Ljubljani, med vojsko pa se je preselil s soprogo v Novo mesto k sinu Vladimiru. Na stara leta je močno oglušil in bil tako deležen iste usode kakor Smetana in Beethoven.

Skladatelju, ki je vse življenje posvetil nam, ostane med Slovenci spomin blagoslovljen.

NAPAD ANGLEŽEV

NA DANSKO PRESTOLNICO LETA 1801

Albin Zalaznik

Ko so Francozi leta 1793 svojemu kralju Ludoviku XVI. odrobili glavo, je vzrojila vsa Evropa. Skoraj vse države so se strnile v bojno zvezo proti prevratni Franciji. Duša te zveze je bila Anglija, ki je takoj spoznala, kako ugodna prilika se ji nudi, da poveča in utrdi svojo oblast na vesoljnem morju. Vztrajala je v vojski tudi še, ko so zaradi Napoleonovih zmag začele zaveznice polagoma omahovati in se umikati v nevtralnost. Najmočnejša je bila Anglija na morju, in dalje ko je vojska trajala, bolj je Angleže mikalo, da bi to svojo moč izrabili do skrajnosti in tako pospešili zmagoviti mir. Jezilo jih je zlasti to, da so ladje nevtralnih držav, natovorjene z blagom, plule v francoske luke in iz njih. Zato so začeli te ladje strože nadzirati in jih preiskovati. Pravico do preiskovanja so si lastili poveljniki angleških fregat (bojnih ladij) celó tedaj, kadar je plulo več nevtralnih ladij skupaj pod zaščito nevtralne bojne ladje. Nevtralci so se zaradi tega razburjali in trdili, da kršijo Angleži mednarodno pravo, ovirajo mednarodno trgovino in delajo miroljubnim državam večjo škodo kakor Franciji, ki se sme, ker je v vojski, vsaj braniti.

Ker Anglija ni hotela odnehati, so sklenile leta 1800 Danska, Švedska, Rusija in Prusija zvezo v zaščito svobodne plovbe po vseh morjih. V odgovor je angleška vlada zaplenila danske in švedske ladje, ki so bile takrat zasidrane v angleških lukah. S tem se je začelo vojno stanje. Angleži so dobro vedeli, da jih čaka težavna naloga. Res so imeli večje brodoge kakor katerakoli druga država na svetu. Toda to brodoge je bilo razkropljeno po vseh oceanih, po Sredozemskem morju in vzdolž vse evropske atlantske obale. Naglo so začeli graditi sto dvajset novih bojnih ladij. Toda angleški admirali niso hoteli tako dolgo čakati. V spoznanju, da kdor hitro gre, prej pride, so zasnovali drzen načrt. Zbrali so v luki Yarmouth vse bojne ladje, ki jih je domača obramba vsaj začasno lahko pogrešala. To brodoge je prejelo ukaz, naj nenadoma napade Dansko. Angleški admirali so upali, da bodo Dansko prisilili k miru, še preden ji bodo mogle zaveznice priskočiti na pomoč. To bi pomenilo toliko kakor zmago nad vso nordijsko zvezo, kakor se je zveza nevtralcev nazivala. Danci so namreč imeli 23 linijskih ladij, Švedsi pa samo 18. Linijske ladje so tiste bojne ladje, ki so posebno velike in nosijo zato tudi največ topov. Rusov se angleški admirali niso toliko bali, dasi je plulo pod zastavo ruskega carja nič manj ko 32 mogočnih ladij. Angleži so vedeli, da je ruska mornarica slabo opremljena. A prav zaradi tega, ker si niso smeli prikrivati, da je ta slabost le začasen pojav, se jim je z udarcem tembolj mudilo.

Sredi marca 1801 je odjadralo proti Danski angleško brodovje, ki je štel 18 linijskih ladij, nekaj fregat in mnogo topnjač, skupaj 50 bojnih enot. Vrhovni poveljnik je bil sire Hyde Parker, dodeljen pa mu je bil lord Nelson, slavni zmagovalec pri Abukirju, kjer je ta lord 1. avgusta leta 1798 uničil francosko ladjevje, s čimer je postala Anglija gospodarica Sredozemskega morja. Silen vihar, ki jih je zajel, je treščil ladjo »Invincible« na sipino in ponosna jadrnica se je potopila, ne da bi se rešil en sam mož. Toda nesreča poveljnikov ni ustrašila. Vihar se je polegel in brodovje je brez nadaljnje nesreče dospelo v ožino Kattogat, ki spaja Severno morje z Baltskim.

V Kattogatu se je Parker ustavil. Naslovil je ultimatum na dansko vlado in naročil dvema komisarjema, naj ga v luki Helsingör izročita danskim oblastvom. Vrnila sta se z zaupnimi poročili: niti švedsko niti rusko brodovje se še ni prikazalo iz svojih pristanišč. Prilika je bila torej kakor nalašč in angleška admiralica se res nista dolgo obotavljala. Na Danskem so takrat imeli umobolnega kralja, vladarske posle je namesto njega opravljal prestolonaslednik Friderik. Ta je odbil ultimatum, ki je veleval, da mora Danska odstopiti od Nordijske zveze ter Angležem dovoliti prosto pot v Baltik. Odklonilni odgovor danskega regenta se na papirju še dobro ni posušil, ko so angleške ladje že jadrle v Sund, to je v najožji del morja med Dansko in Švedsko. Od nekdaj se je promet med zapadom in vzhodom vršil skozi to ožino in tudi danes, ko je Jutlandski polotok presekan z Viljemovim kanalom, je Sund še vedno važen in prometen. Prav tam, kjer se Sund najizraziteje zožuje, stoji na danski obali utrjeno mesto Helsingör, na nasprotni, švedski strani pa Helsingborg. Med obema mestoma je morje le 4400 metrov široko.

Če bi hoteli Angleži izsiliti prehod med to Scilo in Haribdo, bi bili morali nedvomno žrtvovati marsikatero ladjo. Vendar se je Parker odločil, da poskusi tekmo skozi žrelo smrti. Poslal je svoje topnjače proti danskemu Helsingöru, da bi ga obstreljevale in s tem krile ostalim ladjam prehod. Kako so se pa Angleži začudili, ko so pričeli danski možnarji razsajati, ne da bi se s švedske obale oglasil najmanjši odmev. Švedske baterije so molčale. Tedaj so Angleži pustili Helsingör pri miru in vse svoje ladje obrnile proti švedski obali. V veličastnem redu so jadrli vzdolž nje v širše morje. Štiri ure je to trajalo. Danski topničarji so streljali kakor nori, a zaman. Nad tisoč krogel so pometali v morje, niti ena ni zadela. Angleški mornarji so se krohotali.

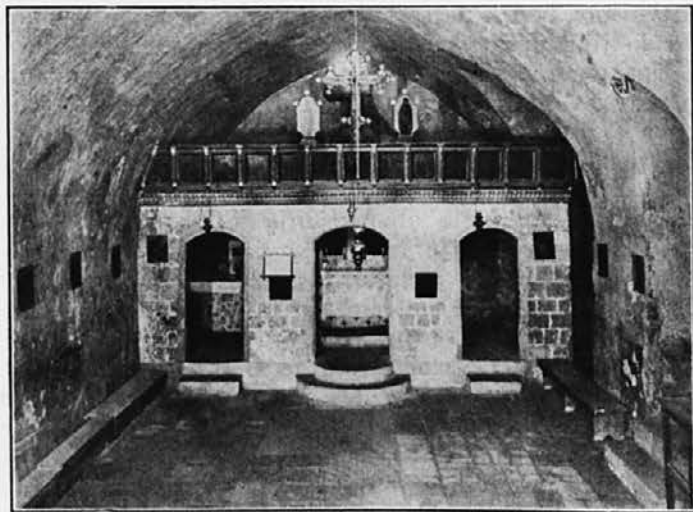
Zakaj se Švedi niso ganili? Njihov kralj je že prej zahteval, naj mu danska vlada prizna polovico carine, ki so jo morale takrat plačevati trgovinske ladje za plovbo skozi Sund. Danci so to zahtevo odbili in Švedi so vzeli odklonitev na znanje z molkom — svojih topov.

Kdor plove iz Kattogata skozi Sund, hotoč priti v Baltsko morje, se mu, ko ima Helsingör za sabo, Sund razširi v prostoren zaliv. Šele ko je preplul še ta zaliv, pride skozi novo ožino v pravi Baltik. Ob tej drugi ožini, ki zaradi otokov, sipin in plitvin prehod močno otežuje, leži Kjöbenhavn (Kodanj), prestolnica danske kraljevine.

Pred pristaniščem je kakor skrivnostna čer molela neposredno iz morja trdnjava Trekorner (»Tri krone«). Prej se je tam razprostirala neznatna sipina, a Danci so jo bili že davno spremenili v sestav dobro zidanih zaklonov, kjer so bile skrite silne baterije. Tu je bil ključ do Kjöbenhavna, kajti oba porabna dohoda v luko, ki sta se vila med komaj vidnimi plitvinami, sta bila v oblasti topovskih streliv iz Trekornerja. Razen tega so imeli Danci na pripravnih mestih razpostavljene svoje topnjače. Največje in najboljše ladje pa so skrivali v luki sami — za skrajni in odločilni boj.

Po načrtu, ki ga je zasnoval Nelson, so začeli Angleži dne 2. aprila 1801 ob desetih dopoldne s splošnim naskokom. Dva tisoč topov je metalo ogenj in železo. Gosti oblaki dima so že v nekaj minutah zakrili vse ladje in ves Trekorner. Potem je streljanje nekoliko ponehalo, a se čez čas tem besneje ponovilo. Nič kaj dobro se ni godilo posadkam na danskih topnjačah, kajti angleški topničarji so znali hitreje in bolje streljati. To ni bilo nič čudnega, saj so se vojskovali že osmo leto. Toda čeprav so angleške krogle še tako morale, danske posadke niso odnehale. Vedno nova ojačenja so prihajala iz mesta, vedno novi meščani so stopali na krov topnjač, ne meneč se za trupla, za razmesarjene ude in za potoke krvi. Samo univerza je postavila nič manj ko tisoč dve sto prostovoljcev v boj.

Na ladji »Provensten« je kapitan Lassen vztrajal z nekaj možmi, dokler mu niso Angleži razbili poslednjega topa. Nato je skočil v morje in priplaval na suho. Dramatična je bila usoda fregate »Danebrog«. Veliko večino moštva je bila pokosila smrt, ladja sama pa je gorela. Vendar je peščica preživelih še vedno streljala na sovražnika. Šele ko zaradi vročine in dima ni bilo več mogoče dihati, so se neustrašeni borci uklonili višji sili, skočili v vodo in odplavali. Bil je že skrajni čas; kajti kmalu nato se je vnel smodnik in »Danebrog« je zletela v zrak. Brez primere je junaštvo osemnajstletnega Welmoesa. Z ladjico, ki je imela 24 mož posadke in bila oborožena s šestimi topovi, se je zakadil tik pred Nelsonovo velikanko in jo dober čas obstreljeval. Ko so ga s tega mesta pregnali, se je pojavil drugod. Boril se je do kraja in se vrnil iz meteža

Shodnica v Nazaretu.

živ in zdrav. Kasneje je Nelson danskemu regentu predlagal, naj imenuje Welmoesa za admirala, toda dobil je suhoparen odgovor: »Welmoesov je pri nas toliko, da bi danska mornarica propadla, če bi vsi postali admirali.«

Vrhovnega poveljnika Parkerja je zaskrbelo, kaj bo iz tega klanja. Danski odpor je bil tako žilav, da se je bilo bati izgub, ki bi jih ne mogli odtehtati nobeni uspehi. Obstreljevanje je trajalo že tri ure. Izgube so bile strašne na obeh straneh. Odredil je, naj razobesijo na jamboru admiralske ladje številko 59, kar je bilo dogovorjeno znamenje za umik. Nelsonu so javili, da mu Parker signalizira. Tedaj je abukirski zmagovalec nastavljal daljnogled na svoje slepo oko (izgubil ga je bil osem let prej v spopadu pred Korziko) in ga obračal na desno in levo ter nazadnje ugotovil: »Nikakršnega znamenja ne vidim.« Boril se je torej dalje — in glej, ob dveh popoldne mu je uspelo, da je del danske bojne vrste zdrobil. Nekaj sovražnih ladij je potopil, nekaj jih je zaplenil. Bile so komaj še ladjam podobne.

Druge danske ladje so se še vedno na vso moč upirale in tako je Nelson naposled spoznal, da je imel Parker prav. A spreten, kakor je bil, se je znal izmotati s precejšnjim dobičkom. Brž je naslovil pismo na danskega poveljnika: »Viceadmiral Nelson ima strogo zaupen ukaz, da mora Danski prizanesti. Vaša obrambna črta je razbita. Mnoge ladje so se vdale. Nehajte streljati, da bom zaplenjene ladje lahko odpeljal, sicer jih zažgem in zletele bodo v zrak s posadkami vred. Danci so junaki. Kot junaki so bojni tovariši Angležev. Junaki se ne sovražijo!« Danski regent, ki so mu to pismo izročili, je odposlal svojega pribočnika, da sklene z Nelsonom premirje. Topovski ogenj je prenehal in Danci so začeli svoje ranjence odpremeljati v mesto. Premirje ni trajalo še niti četrt ure, ko se je Nelsonova ladja stresla. Dognali so kmalu, da je nasedla na peščeno plitvino. Ko bi danske baterije še streljale, bi bila ladji in morda tudi admiralu odbila poslednja ura.

Krvava in draga je bila ta peturna bitka pred Kodanjem. Danci so izgubili petnajst ladij. Večina jih je postala plen Angležev, in prav zaradi tega so se ti lahko ponašali s tolikim številom ujetnikov. Zato je pa bila polovica angleškega brodovja bolj ali manj žrtvovana, bodisi da so ladje obtičale na pesku, bodisi da so jih danske krogle naredile nesposobne za boj. Točne ugotovitve so, kakor vedno ob takih prilikah, nemogoče. Vsekakor pa so bile razlike v izgubah na obeh straneh majhne: pri Dancih, ki so zlasti ob začetku bitke hudo trpeli zaradi izbornosti sovražne artilerije, je padlo približno 1600 mož, angleških mornarjev pa je prišlo ob življenje kakih 1200.

Naslednji dan je bil veliki petek. Nelson se je izkrca, da se gre pogajati z regentom zaradi miru. Mrko so ga gledali meščani, ko se je vozil skozi Kodanj, in dvigale so se pesti in tudi neprijazni klici so odjeknili. Saj v vsem mestu ni bilo hiše, ki bi ne objokovala vsaj enega mrliča. Miru Nelson ni dosegel, prišlo je le do premirja za dobo štirinajstih tednov. Poskus Anglije, izriniti Dansko iz Nordijske zveze, se torej ni posrečil. In vendar je bila takrat angleška zmaga že dobljena. Danski regent je namreč že med pogajanji vedel za zelo važno novico. Seveda je pre-

vidno molčal, da bi Nelson morda ne stavil hujših pogojev: Pavel I., car Rusije, steber protiangleške politike v Baltiku, je bil nenadoma odšel v večnost. Ker se ni hotel odpovedati vladarstvu v korist enega svojih sinov, so ga zarotniki v noči med 25. in 24. marcem 1801 spravili s poti. Da so Angleži to vedeli le osem in štirideset ur prej, bi si bili bitko lahko prihranili. Zakaj carjeva smrt je omajala Nordijsko zvezo temeljiteje, kakor bi to moglo storiti še tako učinkovito obstreljevanje Kjöbenhavna.

Zgodovina se torej vedno ponavlja, samo mi to vedno pozabljamo...

SLOVENSKO NARODNO BLAGO

Vinko Möderndorfer

KAKO ŠKODUJEJO ČAROVNICE

4. Čarovnice zmešajo pot.

Popotnika zavajajo čarovnice v podobi modrih lučk in ga vodijo po stranskih potih, da pride v namenjeni kraj šele v jutrnji zori (19). Neki fant je šel v sosedno vas za god »ropotat«; srečale so ga čarovnice in ko je to opazil, je takoj obrnil žepe narobe, pa ni nič izdalo; blodil je vso noč in prišel šele zjutraj k tistemu, ki je imel god (19). Drugemu fantu, ki je šel vasovat, so zmešale pot in je taval vso noč pred vasjo sem in tja in proti jutru obnemogel obležal v vaškem jarku (20). Na binkoštno soboto ne smeš o mraku več iz hiše, čarovnice bi ti zmešale pot (1, 10). Čarovnice so vodile moža, ki je šel z Gomilskega na Polzelo, da je kar štirikrat prebrodil vodo in še ni prišel na določeni kraj (10). Pa tudi čarovnicam samim moremo zmešati pot. Kadar dviga krt zemljo, jo je treba nekaj odvzeti in jo na sveti večer potrositi v kropilnik v cerkvi. Čarovnice bodo pomočile roko v kropilnik in ne bodo mogle več najti cerkvenega izhoda, z roko bodo otipavale zid, da bi našle vrata. — Če ti čarovnice zmešajo pot, sezuj levi čevelj in ga natakni zopet nazaj na nogo narobe, tako da bo peta spredaj, potem najdeš zopet pravo pot (19).

5. Čarovnice jemljejo mleko.

V Slovenski krajini si čarovnice pomnožujejo mleko in maslo s tem, da dajo kravam piti začarano vodo (15). Če dobiš pri molži namesto mleka kapljo krvi iz vimena, tedaj nekdo drug na svojem domu molze tvojo kravo s toporiščem sekire ali pa s kako vrvjo (16). Čarovnik je vrgel vrv preko štora in vlekel za oba konca kakor pri molži; priteklo je mleko; če je vlekel dalje časa, je pritekla tudi kri. V soseščini pa krave niso molzle (22). Čarovnice so v Tuševem dolu podojile na vrvi vse tuje krave (25). Ker so imele čarovnice le malo mleka, si je čarovnica pričarala še mleko sosedovih krav. Izposodila si je pri njem rešeto, ni »kročila prosa v tem rešetu«, le mleko svojih krav je precedila devetkrat skozi izposojeno rešeto. Tako je bil sosed ob vse mleko (18). Čarovnica je posnemala mleko in se izdala tistemu, ki mu je mleko jemala, s tem, da mu je grajala kupljeno kravo: »Čez nekaj časa bo prav tako suha mrha, kakor si ti in kakor je bila tvoja prejšnja« (16). Čarovnica je skrivaj odnesla sosedovo brisačo za mlečne skledice in nekaj pepela. S to brisačo in pepelom je brisala svoje mlečne sko-

Marijin studenec v Nazaretu.

delice in govorila: »Kar mislim, to naj pomaga, kar delam, to naj pomaga!« Čarodejka je imela zaradi tega vedno dosti mleka pri hiši, sosedi pa ga je zmanjkalo, kakor bi bilo odrezano. Sosedu pa, kateremu mleka ni mogla vzeti, ga je zarekla; prišla je v sosedovo sobo, pogledala na polico in zapela: »Oho, oho, oho — oho, oho, oho — oho, oho, oho, koliko imaš mleka, kako se mi ga ljubi!« Od tistega časa je bilo sosedovo mleko zelenkasto in vodeno. Ta čarovnica je imela tudi vedno obilo masla. Tudi tega si je pridobila na nepošten način. Šla je v sosedov skedenj in vzela tri naročaje zelene krme in rezanice ali pa tudi le koruznice in jo položila svojim kravam. Zaradi tega so imele njene krave vse maslo sosedovih. Če je hotela vzeti mleko v sosedovem hlevu, je potegnila z roko kravi od glave po hrbtu do repa in rekla: »Kako si pridna, joj, pa kako si lepa, pa kakšno vime imaš in koliko mleka!« S tem je potegnila vse mleko iz krave za seboj (16). Druga ženska je jemala kravam mleko tako, da se je obrnila s hrbtom proti odhajajoči čredi, ko je šla ta na pašo, se sklonila, gledala skozi noge za njo, obenem pa mahala z neopranim krilom med nogami in izrekla čarodejne besede. Kmetje so nesli mleko te čarovnice k župniku in ta je zmeril, da je mleka od njenih krav le toliko, da je bilo pokrito dno, vso drugo pa je bilo od tujih krav (16). Maslo ti vzame čarovnica, če te zaloti pri medenju in ti reče: »Oh, Sv. Duh, koliko imaš, pa kako lepo maslo bo!« Vse leto se ti ne bo zmedlo (16). Čarovnica vzame mleko tudi tako, da napne v svojem hlevu pod stropom vrv v smeri proti tvojemu hlevu, en konec vrvi visi od stropa nad njeno kravo. Kadar molze svojo kravo, vleče tudi za ta konec vrvi in mleko obilno priteka (9). Tuje mleko si nadalje prisvojijo tudi takole: v večernem mraku pred

sv. Jurijem si naberejo mlade trave iz devetih mejá in jo pokladajo svojim kravam ob zori na Jurijevo kot prvo hrano. Če sosedge zasačijo tatu pri nabiranju trave, je joj, ker vedó, da bo tatvina škodovala mlečnosti njihovih krav (15). Če vzamejo kravi od prvem teletenju (prveščici) prezgodaj mleko, ga ta nikoli ne bo imela več v izobilju, ker jo bo hodila sesat čarovnica v podobi goloba (15). Kravi bo vzeto mleko, če jo žena, katero imajo že tako na sumu kot čarovnico, pogladi po hrbtu (15). Čarovnica more vzeti mleko in smetano, če vleče na svojem domu za vrv in pri tem misli na tvojo kravo (15). Mleko pa vzame tudi na tale način: nekje v tvoji hiši skrije na prav vidnem prostoru dolgo lojeno svečo; najti jo boš moral, ker boš imel večkrat na tem prostoru opravka. V trenutku, ko si to svečo našel, tvoje krave ne bodo dale več mleka (15). Čarovnica Mara v Glinjah je imela edino kravo in je naredila sedem centov surovega masla, sosed Janez je imel sedem krav, napravil pa je le en cent masla. Oprezoval je okoli Marine hiše, kadar je ta medla, in je dognal, da ženska dodaja v pinjo čarobno seme. Ko je zopet medla, je pridirjal v hišo in jo rotil, naj mu dá takoj neko zeliščje, češ da mu svinja crka. Mara je hitela v klet, Janez je pa v tem času izmaknil nekaj čarobnega semena. To je pridejal doma smetani in vse bi se mu bilo posrečilo, da ni pridrvel v hišo zelenec, vrgel na mizo debelo knjigo in zahteval od Janeza, da se vanjo podpiše s svojo krvjo. Ta je poslušal, k svojemu imenu pa je pristavil: »Jezus, pomagaj mi!« Tudi žena je v tujcu takoj spoznala vraga, stekla v župnišče po župnika in ko je Janez še podpisoval poslednjo besedo v knjigi, je župnik že škropil vraga. Ta je le še toliko utegnil, da je list z Janezovim podpisom iztrgal iz knjige in že je moral izginiti. Janez pa ni več kradel čarobnega semena (10). V Hotezi je kmet presenetil čarovnico pri molži svojih krav in jo obdelal z vilami (20). Čarovnica se je ogrnila z belim prtom, sedla na brezovo metlo in obkrožila trikrat vas. Po vsakem takem letu je bila vsa živina v vasi za nekaj dni brez mleka, svinje so hirale in konji so bili brez moči (20). Nekemu gospodarju je čarovnica odvezovala vsako noč krave v hlevu, te so izgubljale mleko, ker je čarovnica napeljala vrv v svoj hlev in po njej odvajala mleko k sebi (20). Kadar je prvi krajec, imajo vse stare ženske moč čaranja, rade hodijo po hišah in prosijo milodarov; če jim gospodar odreče mleka, mu začarajo krave, da dajejo te le samo kri. Ta nadloga traja tako dolgo, dokler se čarovnica zopet ne pojavi v hiši, kjer ji gospodar potem prav rad postreže z mlekom (20). V Stranskem vrhu je začarala ženska mleko vsakokrat, kadar je prišla ob molži v tuj hlev in je držala pred očmi sklenjene roke in gledala skozi prste na kravo. Krava je takoj izgubila mleko, kar ga ji je pa še ostalo, je pa bilo rumene barve (19). V Dražgošah je živela ženska, ki je imela čarodejno mizico in vse mašne priprave. Večkrat je vrgla v sobi nit ali vrv čez drog in je molzla tuje krave. Ko je umirala, je visel na tramu v sobi ključ, ki je migal sem in tja kakor nepokoj (nihalo) pri uri. Ta ženska je vedno hodila k sosеду na pósodo po razne malenkosti. Pri tem sosedu niso mogli nikdar narediti surovega masla, zmedlo se jim je šele, ko so ženski posojilo odrekli, jo natepli s ključem in zapodili iz hiše (4). Krave izgubé mleko, kadar

ti sovražen človek ukrade v tvoji hiši cunjo in jo odnese neopaženo od hiše, stisnjeno v pest (5). Ko so vaščani kurili kres in sedeli pri njem v pomenku, so zaslišali opolnoči glas roga: »Naj tvoje maslo osmrdi!« Vsi so se prestrašili, ker so vedeli, da bo zlikovec, ki je trobil v rog, posnemal leto dni po vsej okolici, kakor daleč je segal glas roga, mleko. Prešteli so se, manjkal je najbogatejši kmet iz fare. Krave kmetov so imele še dokaj mleka, gospodinje pa niso mogle napraviti niti hlebčka masla. Bogatin je tržil z maslom, da je bilo kaj (16).

6. Čarovnice posnemajo žito.

Kmet je vrnil posnemalcu mleka hudobijo s tem, da mu je posnel rž. Na binkoštno nedeljo, ko je zažarela jutrnja zarja, je šel na posnemalčevo njivo, ki je bila posejana z ržjo. Preko ramen si je bil zavezal dva krajca velike rjuhe iz domačega platna, tretji krajec je vlekel za seboj po žitu, z levico je držal četrtega, z desnico pa je pridno žel roso z rži. Prav tako je posnel tudi pšenico, le da je vlačil sedaj po rosi tisti konec, katerega je držal prej z levico. Kmetu s posneto ržjo in pšenico zrnje ni dalo prave moke, če je z njo krmil živino, ki se je mršila (16). Domače čarovnice so tudi na binkoštno nedeljo vlačile rjuhe po žitu sosedov. Požele so pšenico, ječmen in oves. Požeto roso so izžele doma iz rjuh in poškopile svojo zalogo v žitnicah. Obogatele so, kmetom pa je primanjkovalo ovsenjaka (16). Da bi čarovnicam bolje uspelo žito, vlačijo opolnoči rjuho po tujih njivah in pri tem molijo neko molitev. Tako potegnejo rodovitnost za seboj (9). Na Vidovo nabirajo čarovnice roso; koder gredó, ni več rodnega žita (1). Če vlačijo čarovnice na binkoštni ponedeljek ob sončnem vzhodu rjuho po njivah, tedaj žito, zraslo na teh njivah, ne bo »plenjalo« (oprašilo, jalovo zrnje, 19). Da preprečijo čarovnicam odjem rodovitnosti njiv, zažigajo nekateri na kresni večer kresove na njivi (1). Na njivi ob Dolenji Paki so čarovnice osmukale vsak drugi pšenični klas; to so napravile čarovnice iz Rodin, od katerih si druga drugi našiga baklo (25). Neka čarovnica je hodila vedno prazna v mlin, tudi iz mlina sama nič ni nosila, za njo se je vedno takljala vreča, polna moke. Kmetje so nosili v mlin polne vreče, vračali so se pa s pičlo moko (19).

7. Čarovnice delajo točo.

Tam, kjer je pokopana čarovnica, prav rada pada toča (22). Čarovnice napravijo dež, megle pa tako stlačijo, da pada toča iz njih (22). Na današnji Zmrzla-kovi planini je bil nekdanj posestnik Vršnik. Iz posestva so ga pregnale čarovnice, leto za letom so mu s točo vse pobile in mu odnesle še z vetrom seno in otavo. Nagajale so mu zaradi tega, ker jim je bil kmet na poti, ko so se v temnih nočeh shajale na tem kraju in rajale. Ko mu je nekega leta zopet vse potolklo, mu je zmanjkalo ob tej priliki tudi nož. Še istega leta je šel na božjo pot na Višarje. Pod Višarjami je počival pri nekem gospodarju in videl tam svoj izgubljeni nož. Gospodar mu je rekel: »Poznate nož? Če ste kmetov sosed, mu povejte, da bom prišel še s hujšim« (22). Čarovnica pride nevidno v hišo, napolni tam lonec, ki ga imajo za umivanje, z vodo, ga postavi na ognjišče in zopet nevidno odide. Ko voda vre in hlapi, prične

padati toča. Če soba ni dobro zaprta, uidejo hlapovi na prosto in v okolici pada toča, ki je debela kakor oreh (20). Če grmi in treska popoldne, pravijo, da nese oblak na belem konju tistega dijaka s črne šole, ki dela točo. Črnošolski dijak služi dopoldne Bogu, popoldne pa vragu (18). Da delajo točo čarovnice, je dokazano tudi s tem, da najdeš tu in tam v toči čarovniški las (16, 19).

8. Čarovniki zadelajo ovce.

Na Ratihi so stari pastirji zadelali novincu ovce. Prehodil je pol planine, ne da bi našel čredo. Star pastir mu je svetoval, naj se postavi pod veliko skalo in tam trikrat zažvižga: prvič narahlo, drugič močneje, tretjič pa na vso moč. Napravil je tako, skala se je razpočila in iz nje je pridrvela vsa čreda do zadnjega jagnjeta. V skali pa je ostal mrliški smrad pastirja čarovnika, ki je bil ovce zadelal; s tem, da je pastir mogel čredo rešiti, je tudi že umoril čarovnika (16).

9. Čarovniki pošljejo nad ovce volka.

Na Ratihi so čarovniki poslali nad čredo mlajšega pastirja volka, da bi mu raztrgal ovce (16). Pastir Ožbalt v Globasnici je poslal svojemu nasprotniku, Šlepetinovemu Jakobu, volka nad čredo. Poslani volk ni bil hudonevaren, ker je bil napravljen le iz papirja, ne pa iz cunj, vrh tega je priteknel šele ob dvanajsti uri k čredi, še je mislil hlastniti po ovci, pa že ni mogel več zapreti gobca, ker je pravkar ura odbila dvanajst. Jakob je poslal sovražniku volka nazaj, prelomil brezovo metlo, jo na novo zvezal in že je tekel isti volk nazaj nad Ožbaltovo čredo in pomoril dvanajst ovc (16).

10. Čarovniki napravijo uši.

V Solčavi je napravil berač iz cestnega prahu uši, te so napadle Turke in jih tako grizle, da so popadali raz konje in morali oditi iz dežele (16). Kdor hoče umoriti sovražnika z ušmi, napravi to tako: preskrbi si košček sovražnikove obleke in napiše nanj sovražnikovo ime, v to cunjo zavije telečje srce in tudi nanj napiše, kakor že prej na košček obleke, ime in vse skupaj zakoplje v mravljišče. Kolikor mravelj se bo zagrizlo v obleko, toliko uši bo dobil sovražnik, in kolikor mravelj bo pikalo telečje srce, toliko uši se bo zagrizlo v sovražnikovo srce. Smrti ne more uiti in umrl bo, ko bodo mravlje pojedle srce. Pomoč bi bila mogoča le takoj v prvih dneh, če bi nesrečnež našel mravljišče, v katero je bilo položeno srce, in ga izgrebel. Če hoče čarovnik pokončati žensko, napravi prav tako, uporabiti pa mora srce telice (16).

(Naprej v prihodnjem letniku.)

NOVE KNJIGE

Dr. Gregor Krek: **Zgodovina in sistem rimskega zasebnega prava**. II. zvezek: **Obligacijsko pravo**. Znanstvena knjižnica 10. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1937. — Profesorja ljubljanske univerze dr. Gregor Krek in dr. Viktor Korošec sta se lotila važne in ne prelahke naloge, da pripravita našemu pravniškemu naraščanju za njegov študij pripomoček, ki mu bo glede jezika povsem razumljiv in ga

že takoj v začetku uvaja v izrazoslovje, kakor ga uporabljamo v praksi in ki upošteva tudi najmodernejše izsledke te vede. Lansko leto je izšel prvi snopič I. zvezka, ki ga je spisal dr. Korošec, in obsega splošne nauke, vire, osebno in stvarno pravo. Za začetek letošnjega zimskega semestra pa smo dobili II. zvezek izpod peresa dr. Kreka, ki na 490 straneh obravnava zgodovino in sistem rimskega obveznega prava. Na koncu je dodan še obširen indeks. — Rimsko pravo je zlasti v zadnjem času postalo zopet predmet vnetih raziskovanj in študija, kar kot pravo starega veka vobče, ki je postalo osnova cerkvenemu in za njim vsem modernim pravom, zasluži. Neraziskana doba pred zakonom dvanajstih plošč in številna nesoglasja v tolmačenju poznejših obdobjih glede na posamezne pravne institute terja od znanstvenikov še velikanskega dela. V vsem sestavu rimskega prava pa je prav obligacijsko pravo tisto, ki je po čudovitem razvoju ostalo skoraj v celoti življenjsko do današnjih dni. Če je poznavanje zgodovine rimskega prava pomembno, tedaj je dvakrat pomembnejše poznanje rimskih obligacij za vsakogar, kdor hoče pronikniti v pravniško mišljenje. — Profesor dr. Krek je to najtežjo tvarino obdelal, kakor smo mogli samo od njega pričakovati. Vsak njegov dose-danji učenec bo celó moral priznati, da je s stilom in jezikom v tej knjigi daleč prekosil samega sebe. Razen na nekaj mestih, ki delajo preglavice tudi rigorozantu, so vsa izvajanja skoraj poljudna, tako da bo mlad jurist to disciplino res lahko z veseljem študiral. Do tega veliko pripomorejo neštevilni primeri, lahkotna dikcija, ki je v znanstvenih knjigah tako redka, in pa lep jezik, kar je pa še prav posebne pohvale vredno. — Z navajanjem virov je dana možnost za nadaljnje poglobljanje v ta študij. Sedanjim študentom bo pa morda le prevečkrat hudo, da boljše ne obvladajo latinščine, da bi razumeli številne citate. Najvažnejše pa je pri vsem prepotrebno vzporejanje rimskih obligacij z današnjim civilnim pravom, kar bo v znatni meri odpravilo nedostatek posebnega proučevanje pandektarnega prava na ljubljanski univerzi in tako lepo uvedlo mladega jurista v študij veljavnega prava. — Družba sv. Mohorja je z založbo te knjige zopet na najlepši način dokazala, da je daleč pred drugimi založnicami tudi takrat, kadar je treba veliko žrtvovati za ustvarjanje naših resnično visoko kulturnih vrednot.

L. H.

Nikolaj Vasiljevič Gogolj: **Revizor**. Prevedel dr. Ivan Prijatelj. Priredila dr. Silva Trdina. Cvetje iz domačih in tujih logov 13. Str. 133. — Naši odri, ki mnogo igrajo, hrumijo v burkastem smehu veseloiger, toda puščajo človeka praznega in nezadovoljnega. Smeh radi smeha, nič zdravja in ostrosti, to so navadne naše veseloigre. Naš čas pa kliče po ostri satiri in zbadljivem smehu, ki naj pokaže na naše majhne napake, vsakdanje grehe in ponarejeno hinavščino. Tak smeh, ki reže in obsoja, biča in zdravi, smeh, ki je že zasmeh, nam jasno stopi pred oči ob genialnem Gogoljevem Revizorju, tem odličnem dramskem delu ruskega in svetovnega slovstva. Ta bridki smeh nad drobnimi slabostmi in ta vesel zasmeh ljudske napihnenosti in hinavstva naj vržejo naši ljudski igralci med nas. Ta izdaja je najbolj priročna oblika in najbolj dostopna priredba te svetovne komedije. To je prvi pomen te knjige v novi izdaji.

Drugi pomen je šolski, saj je knjiga namenjena v prvi vrsti šoli, dijakom. To je v Cvetju drugo delo iz svetovnega slovstva. Uvod je v primeri z dosedanjimi bolj enoten, ulit, manj analitičen in bolj sintetičen, prav osebno topel in zelo živahen. Knjiga je posvečena umrlemu profesorju dr. Prijatelju, prevajalcu te družabne satire in komedije.

V. S.

Biblioteka za pouk in zabavo. Zvezek 21. Gorica 1937. Str. 96. — Knjižic te biblioteke je izšlo pred leti dvajset, in to s prav dostojnimi literarnimi in poučnimi prispevki. Po daljšem presledku se je sedaj pojavil nov zvezek; mogoče znak in obljuba nadaljnjih. Zamisel teh knjižic je prav posrečena. Vsak zvezek prinaša nekaj izvirnega in nekaj prevedenega leposlovja ter nekaj poljudnega znanstvenega berila. V ponatisu iz revije Sodobnost prinaša ta zvezek Prežihovega Voranca »Boj na požiralniku«, naturalistično sliko iz koroških Karavank, brutalno in kipečo od nečloveške silovitosti, ki meji na brezdušnost, zgled novega naturalizma pri nas. Znani pisatelj Bogomir Vremec priobčuje anekdotično šalo Operacija, prevode zastopata Deledda in Žeromski. Š. Zorko poljudno razpravlja o Oblakih. Knjižica prav lepo dosega svoj namen. V. S.

France Bevk: **Človek proti človeku**. Izbranih spisov III. zv. Izdaja Jugoslovanska knjigarna. Str. 408. — Mladika je obširno pisala o tej Bevkovi zgodovinski povesti, ko je izšla prvič pri Goriški Matici. Slogovno in jezikovno predelan prihaja sedaj ta zgodovinski roman med širše slovensko občinstvo. Poudaril bi ob tej priliki misel, kako potrebna nam je narodna vzgoja na osnovi domače zgodovine. Naša narodna zavest je pogosto kaj šibka prav zaradi lažne misli, da nas prekletstvo majhnosti spremlja skozi vse vekove in da nimamo nikakšne preteklosti. Zato so z narodnovzgojnega stališča prav neprecenljive vrednosti knjige s slikami in zgodbami iz naše preteklosti, ker nam vlivajo zavest o moči našega rodu, ki je prestala vekove. Žal samo, da imamo del iz slovenske preteklosti tako malo. S tega vidika so Bevkove zgodovinske povesti izredno zaželeno ljudsko branje, saj so s tem narodnovzgojnim pomenom tudi napisane, posebno ljudem ob Soči, ki naj jim ob slikah iz preteklosti vlivajo poguma za sedanjost. Od zgodovinskih romanov, na primer Bog Triglav, Kresna noč, Znamenja na nebu v štirih knjigah, je roman Človek proti človeku najbolj enotno zgrajen in literarno tudi najboljši. Narodnovzgojna tendenca, zapletene zgodbe, prehitvevači se dogodki, čustvenost in čudovitost opisov, romantični ljudje, davna junaštva, vse te in take lastnosti delajo Bevka za vzornega ljudskega pripovednika. Bevk je pripovedovalec in teh je med slovenskimi pisatelji malo. Bevkovi Izbrani spisi so z dosedanjimi tremi zvezki prav zelene ljudske knjige.

V. S.

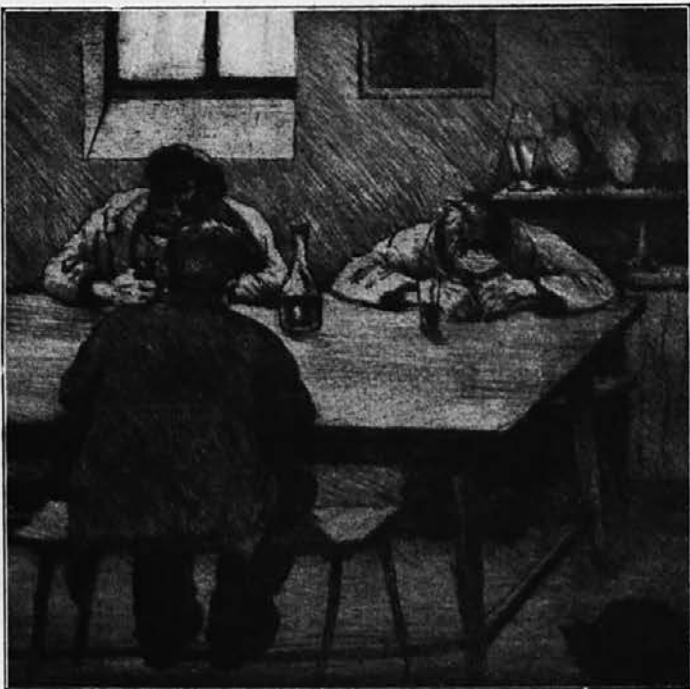

NAŠE SLIKE

Albert Neuhuijs: **Mati z otrokom.** Iz preprostega, revnega okolja, iz katerega je zrasel znani nizozemski slikar Israels, ki smo ga zadnjič predstavili našim bralcem, je tudi umetnik, čigar sliko objavljamo. Kaže vse vrline holandskega slikarstva pravkar preteklega dobe, ki je v mnogočem zavestno posegala nazaj v slavno zgodovino holandske umetnosti prejšnjih stoletij. Podoba kaže mater v revni domačiji, ki sedi vsa trudna in izmučena ob ognjišču, od koder pada nanjo močan odsvit, v naročju drži spečega otroka, zraven nje pa stoji pletena posteljnica. Materina sreča in navzlic vsej revščini tako občutljiva resnična družinska toplina odsevata iz slike, ki visi v državnem muzeju v Amsterdamu.

Nic. J. B. Bulder: **Sveti Martin.** Kako more umetnik star in že tako obrabljen motiv podati tako, da verno ohrani ikonografsko izročilo in dá svojemu delu le pečat osebnega in sodobnega, kaže naš lesorez. Prizor, ki ga pozna vsakdo z neštevilnih podob, je vendarle živo in krepko narisani, zraven pa slikovito in z dokajšnjo domišljijo tako rekoč kar pomlajen. Da je lesorezec tudi tehnično prav dobro rešil nalogo, kaže tudi naša reprodukcija.

Francè Košir: **V krčmi.** Tvorca te ujedenske so naši bralci letos že natančneje spoznali, in to kot enako dovršenega slikarja in grafika. Ta list, ki kaže prizor iz zagrebškega predmestja, kjer živi toliko nesrečnežev svoje, s prave poti zašlo življenje prav »na dnu«, je nastal, ko je Košir še študiral v Zagrebu na akademiji. Je iz leta 1926. Nič olepševanja pa tudi nič cenenege zgražanja ni v tej skoraj neosebno objektivni podobi, ki je samo točen izrez iz resničnega življenja, podan kvečjemu z rahlo trpkostjo in s precejšnjo mero odpuščajočega razumevanja.

Francè Košir: V krčmi.

IGRAČE ZA OTROKA V PETEM IN ŠESTEM LETU

Niko Kuret

V petem in šestem letu pa se pojavi pri otrokovem igranju nova značilnost, ki pomenja prehod iz predšolske dobe v šolsko: otrok si želi tvornosti, udeleževati se hoče v stvarjalnih igrah in s stvarjalnimi igračami.

Dr. Hetzerjeva¹ trdi, da zavzema stvarjalna igra polovico do dveh tretjin vseh iger na koncu predšolske dobe, torej v petem in šestem letu. Stvarjalna igra je za otroka resnično delo. Velik napor je zanj, če naj do konca dozida hišo, ki jo postavlja iz kock, če naj do konca naslika podobo, ki jo je začel. Prav v tem je novost otrokove igre v tej dobi: poprej se je otrok ukvarjal brez načrta in namena z igračami, ki jih je imel pri roki, ubadal se je z njimi iz svojega življenjskega gona, zdaj pa si zastavlja smoter, ravná po načrtu, golemu veselju nad brkljanjem in igranjem se pridružuje že razum.

Temu važnemu preokretu v otrokovem duševnem razvoju moramo dati opore s primernimi igračami. Stavbne kocke so slej ko prej zelo važne. Nov pomen dobé v tej dobi zato, ker začenja otrok z njimi »zidati« po premisleku in z določenim namenom (»postavil bom cerkev«, »postavil bom grad«). Kmalu pa je treba te vrste gradivo dopolniti s takim, ki je namenjeno posebej tej dobi. Na prvem mestu so pač škatle s tehničnim gradivom znamke »Matador«. Matadorsko gradivo tvorijo kosci lesa različnih oblik in velikosti, preluknjani so in jih je mogoče z lesenimi klinčki družiti v različne tvorbe. Matadorske škatle druga drugo dopolnjujejo. Če se odločimo za matadorsko gradivo, si nakopljemo sicer večji izdatek, toda smo lahko prepričani, da smo otroku poskrbeli za najpopolnejšo igračo te vrste, ki si jo je mogoče misliti. Začeti moramo pri škatli št. 1 in nato skrbeti, da redno dokupujemo naslednje škatle. Razen matadorskega gradiva dobimo lahko v trgovinah z igračami tudi drugačno leseno gradivo te vrste (gradivo za sestavljanje možicev, vozil itd.), ki je za skromnejša sredstva prav tako priporočljivo.

Igre za polaganje so lahko že težavnejše.

Igram, ki so za razvijanje ročne spretnosti (v prejšnji dobi: nabiranje lesenih korald, šivanje in vezenje brez igle, izrezovanje), se pridružijo nove. Zlasti priporočajo pletenje in tkanje, za kar se dobe primerne majhne statve in okviri. Pri nas so ti izdelki, žal, še skoraj neznani. Pač pa se otrok lahko poskuša s prvimi deli z rafijo, deklice dobé lahko že pravo šivanko in se vadijo prepro-

¹ Glej navedbo v 3. številki letošnje Mladike na str. 116.

stega šivanja. Dečki se lotevajo pihanja mehurčkovo iz milnice.

Otrok dobi zdaj prvo škatlo z nestrupenimi vodnimi barvicami in slika že izdelane risbe po predlogah.

Vse to gradivo, ki smo ga doslej našli, naj se otroku prepusti seveda tudi v popolnoma svobodno uporabo. Nikar ga ne mučimo s svojim stalnim nadzorstvom in nasveti, češ to napravi tako, to pa tako. Če nas vpraša, mu ustrezimo, sicer mu pa puščajmo popolno svobodo, naj dela, kakor se mu zdi. Otrok kaj kmalu dožene, kako mu je ravnati s posameznimi novimi igračkami in kaj kmalu začenja z njimi tudi ustvarjati.

Če se ozremo od stvarjalne igre, značilne za to dobo, k drugim igram petletnega in šestletnega otroka, naletimo najprej na nam že znano igro z umišljenimi vlogami. Primerno duševnemu razvoju otroka v tej dobi so igre z umišljenimi vlogami že skrbnejše, natančnejše in globlje. Šele v tej dobi se zna igrati otrok z opremljenimi sobami, kuhinjami, trgovinami in podobnimi posnetki resničnih prostorov v pomanjšanem merilu. Take »sobe«, »kuhinje«, »trgovine« itd. se dobé v vsaki večji trgovini z igračkami, toda so precej drage. Spreten oče ali stric napravi takšno igračo lahko sam. Če že ne iz lesa, pa iz trde lepenke. Če kupi miniaturno opravilo za vsakega izmed takih prostorov v trgovini, si že mnogo prihrani. Ako pa je dosti spreten in potrpežljiv, napravi tudi opravilo (posteljice, omarice, mizice, stolčke in podobno) sam, kar ga potem nič ne velja.

Z ročnimi lutkami se igra v tej dobi otrok že prav sam.

Na mesto lesenega vlaka stopi v tej dobi železni ali pločevinasti vlak s tračnicami, ki si ga vsak otrok nad vse želi. Izbira takih vlakov je v vsaki trgovini z igračkami zelo velika. Če pa hočemo štediti, se varujmo cenениh izdelkov. Tak ceneni vlak se namreč kaj hitro pokvari (vzmet počni po nekajkratnem navijanju). Vlak ostane ena najbolj priljubljenih igračk tudi vso šolsko dobo. Vzgojna vrednost vlaka je neprecenljiva: vzbuja domišljijo in daje nešteto sestavnih možnosti (otrok lahko prelaga tirnice in jih različno razpeljuje, dopolnjuje z zapornicami, predori, postajo, čuvajnicami, signali in podobnim).

Podobne igrače, ki so tudi priporočljive, so: gasilni avto z lesvo in gasilci, tramvaj, avto. Nekateri otroci si želé tudi šole s punčkami.

Naslednja vrsta igre so igre z gibanjem ali športne igre. Gugalni konj in jahalna pručica sta doigrala. Na njeno mesto stopa skiro, ki se je v zadnjih letih zelo udomačil. Otroka je samo treba navajati, da se poganja izmenoma z desno in potem spet z levo nogo, ker je sicer dragoceno gibanje na skiru preveč enostransko. Razume se samo po sebi, da ne puščamo otroka s skiro na prometne ulice. Tudi trokolo je že primerno za otroka te starosti; zlasti je priporočljivo takšno, ki se dá spremeniti v dvokolo; tako se otrok igraje priučiti danes tako važni vožnji na kolesu. Žoga, metanje obročev s palico in njihov prestrezanje, žogice in loparji, vrvca za preskakovanje — vse to so igrače, ki so za to starost primerne. Pozimi se jim pridružijo sanke, drsalke in smuči.

Družabna igra se obogati z različnimi novimi igrami, ki jih je v trgovinah z igračkami na pretek (dirke itd.).

Naposled je treba omeniti še tista sredstva, ki z njimi igraje oblikujemo otrokovo duševnost. Slikanice imajo v tej dobi že nekoliko bolj zamotane prizore. Mati in stara mati nimata miru pred moledovanjem za pravljice. Otroške ure v radiu in primerne skladbe na gramofonskih ploščah že zanimajo otroka v tej dobi. Slej ko prej so priljubljene lutkovne predstave (toda z ročnimi lutkami!), predvajanje laterne magike in senčnih podob (najbolje za posebnim zaslonom iz pergamentnega papirja). Toda niti gledališče niti kino za otroka v tej starosti še nista potrebna.

*

Ne bi mogel bolje končati teh svojih izvajanj o otrokovih igračah ko z besedami, s katerimi je nam že znana dr. Hetzerjeva končala svoje znamenito delce, ki sem ga tudi že omenil in mi je bilo dragocen vodnik pri mojem raziskovanju: »Šolar in otrok v predšolski dobi naj se mnogo igrata, ne samo zato, ker ju igra osrečuje, ampak predvsem zato, ker ju igra vzgoji v vrle in cele ljudi.« Naj bodo ta izvajanja predvsem našim staršem v pouk in vodilo, zakaj malokje se toliko greši kot pri izbiri igračk.

SVETEMU MIKLAVŽU ZA BOLNO MAMICO

Joža Likovič

Nocoj je Miklavžev večer, tako prisrčno pričakovan in dolgo zaželen! Ceste so polne srebrnega sijaja in zvonkljanja, celó mrka križpotja, kjer so se še nedavno zbirale in plakale verne duše, tonejo v prijaznem, toplenem tihožitju. Veter odpira line, trka na okenca ter budi želje in spomine. Nad Ljubljano se je razvnelo tisočero svetlih zvezdic, tisočero otroških src je pohitelo naproti ljubemu svetniku, zavetniku majhnih, ubogih in bolnih. Celó marsikatero srce odraslih in umnih, zaskrbljenih mater, očetov in sirot se je za hip oddahnilo in razživeló v otroški sreči.

Tudi naša družina je deležna nocojšnjega veselja in milosti. Nekdo hodi okoli hiše. Ali je Devica Marija, ki pričakuje v teh jasnih večerih božje Detece, ali so angeli, ki trosijo srečo in zlat sijaj, ali pa je resnično sam sveti Miklavž z dišečimi jabolki in medenimi odpustki. Naša Marija je dete treh pomladi, pa je že začela spoznavati in ve za nekatere praznike; ves dan me povprašuje, ali bo tudi nas obiskal sveti Miklavž. Jaz jo neprestano tolažim in opominjam, naj bo mirna in strpljiva. Vnovič ji moram pripovedovati zgodbo o dobrotljivem svetniku in jo zagotavljati, da bo potrkal tudi pri nas.

Takole se pogovarjava in kramljava: Pred večerom bo nekje pozvonilo, prav nalahno in prijazno: cin, cin, cin... Nebesa se bodo odprla, iz raja se bo spustila na zemljo vrsta angelčkov, majhnih in drobni. Za njimi bo prihajal sveti Miklavž, njegova brada se bo čudovito lesketala, iz blagih oči bo sevala milost in naklonjenost; darežljivi svetnik bo obšel vse družine, ne bodo ga zadržale niti zaklenjene duri niti

zagrnjeno okno, tudi tema in mraz ga ne bosta ovirala pri dobrodelnem opravilu. Nebeško spremstvo se mu bo pridružilo z darili in dobrotami, ki so namenjene za malčke in potrebne sirote... Izza peklenških vrat pa bo prirožljala zlobna truma parkeljnov, ki se bodo pošastno krohotali in rožljali z nevarnimi verigami. Gorje nepokornežem in nemirnežem, ki bodo padli v roke neusmiljenih peklenščkov!

Pri nas se bo oglasil zgolj sveti Miklavž z angelci, saj je naša Marija pridna in dobra deklica. Vnovič mu bova napisala pismo, tokrat za bolno mamico. Sediva pri oknu, veter se dolgočasi s prašnimi vrtinci. Glasno ponavljam besede, otrok črkuje za menojo, zunaj se pripravlja naš večer. Vse je v pričakovanju, celó zapad si je zakril obraz. In piševa, piševa...

»Ljubi sveti Miklavž! Ozri se na naše okence in sprejmi prošnjo. Predvsem Ti priporočam mamico, ki leži in trpi v bolnici. Odkar nas je morala zapustiti, je v naši družini tako prazno in puščobno, da se z očetom bojiva domov. Moreča tišina in brezglasnost sta legli na vrtno gredice, objeli dom in luč. Ni ga ljubega obraza in prijaznega glasu, ni je tople dlani in prisrčnega pogleda. Vse je gluho in tuje, še celó moja bela posteljica in košek z igračkami. Niti ura si ne upa tiktakati. Očka je molčec in truden, tuga in skrb sta ga prevzeli. Častiti svetnik! Osreči nas z darovi in z radostno vestjo, da se mamica kmalu vrne. Saj ne boš zgrešil naše hiše. Njen krov je pod zvezdami, vogali so beli, okenca so prijazna, samo mamice ni. Spomni se tudi nje, obdaruj jo, osreči jo z zdravjem. Ne bodi hud, da pripíševa z očetom še zanjo nekaj vrstic!

Draga mamica! Nocoj se bo pomudil sveti Miklavž tudi pri nas. Gotovo bo sijajno, angelčki bodo zvonili, z molitvico sem se že pripravila. Le Tebe ne bo, ki bi umela s svojo drago navzočnostjo še lepše razveseliti našo družino. Ali velikodušni svetnik bo razumel tudi to! Ko jaz še nisem bila Marija, temveč si me mogla zgolj slutiti, tedaj sem zaznala, s kakšno skrbnostjo pripravlja sveti Miklavž darove. Nocojšnji darovi morda res ne bodo bogati in razkošni, toda ob njih Ti bo gotovo milo, ko boš mislila na nas. Razveseli se jih, zakaj čim manjši in revnejši smo, tem srečnejši smo in podobni tistemu, ki pošilja med nas zaščitnika revnih in bolnih, da nam prinese zvrhano naročje sreče, Tebi pa skorajšnjega zdravja. Na svidenje nocoj pri angelcih! Tvoja mala Marija!«

BLUZA IZ TRAKOV

Eliza Skalický

Bluza, s tričetrtinskimi rokavi na naši sliki je delana iz kvačkanih trakov, ki so med seboj zvezani s šivanimi mostički. Kroj »raglan« je narisana na naši polji v tej številki, in sicer je narejen za tričetrtinske in dolge rokave.

Trakovi so kvačkani s tanko volno »angoro«. Potrebujemo jih približno 60 m. Kvačkamo jih iz gostih in verižnih petelj, in sicer: eno gosto in eno verižno petljo, zopet eno gosto in eno verižno petljo, nato obrnemo in enako nadaljujemo. Pri tanjši volni kvačkamo vse petlje tako, da so trakovi široki približno 1 cm.

Prednji in zadnji del bluže delamo vsakega zase. Trakove napnemo v »večni poti« na trd papir. V lokih

jih lepo naberemo, da se lepo prilegajo. Nato jih med seboj zvezemo z mostički. Za vsak mostiček napravimo dva vboda z navadno volno. Imamo torej dve niti, ki jih do petkrat ovijemo.

Rokava delamo tako, da priključimo obenem prednji in zadnji del. Zato pustimo na obeh straneh zgoraj pri kroju malo več papirja, da lahko prednji in zadnji del pripnemo.

Blužo pri vratu, spodaj in v zapestju izdelamo lahko tudi na drug način, če hočemo.

KUHARICA

Korenjeva juha z rižem.

Skuhaj $\frac{1}{4}$ kg na plošče zrezanega korenja v 2 l vode. Ko je korenje že skoraj kuhano, mu prideni pest riža in ko je tudi riž kuhan, vse skupaj pretlači, stresi nazaj v lonec in prideni razredčeno prežganje, ki si ga pripravila iz 4 dkg masti in polne žlice moke. Osoli in prideni še žlico drobno zrezanega zelenega peteršilja in ko vse prevre, stresi juho na opečene krušne rezine.

Korenje s fižolom.

Skuhaj $\frac{1}{4}$ l namočenega fižola. Posebej kuhaj srednje debelo, na rezance zrezano korenje. Ko je oboje kuhano, stresi skupaj. Razgrej dve žlici ocvirkov, jim primešaj žlico moke in stresi v fižol, osoli in ko nekaj minut vre, je jed pripravljena.

Paradižnikovo zelje.

Zreži na drobno $\frac{1}{4}$ kg kuhanega ali pečenega mesa, nekoliko debelejšje kakor za solato. Nato deni v kozo tri do štiri žlice olja, vrzi vanj nekoliko koscev čebule in ko prav malo zarumeni, prideni poparjeno in ožeto zelje, velik ščep kumne, nekoliko soli, nekaj žlic vode in nekaj žlic paradižnikove mezge. Zelje pokrij, večkrat premešaj in duši do mehkega. Nato potresi zelje z žlico moke in zalij z zajemalko krompirjeve ali druge juhe. Vse naj še nekaj minut vre, nakar postavi kot prikuho s krompirjevimi kosci na mizo.

Zeljната solata z jabolki.

Zribaj olupljeno jabolko, prideni dve žlici olja, žličico drobno zrezane čebule in žlico gorčice, vse zmešaj in polij s tem drobno zrezano zelje.

Rezine iz ostankov mesa.

Drobno zreži $\frac{1}{4}$ kg kuhanega ali pečenega mesa, ga stresi v skledo, primešaj olja, kisa, drobno zrezane čebule in nekaj zrezanih kapar ter s tem namaži krušne rezine.

Kneippove rezine s surovim maslom in medom.

Zmešaj žlico medu in 10 dkg surovega masla ter namaži na prst debele krušne rezine.

Koštrunovo meso.

Pol kilograma koštrunovega mesa, rebrc ali česa podobnega popari in zreži na velike kocke. Razgrej v kozi 4 dkg masti, prideni 10 do 12 dkg zrezane čebule, meso, nekaj strokov česna, velik ščep paprike, $\frac{1}{10}$ l vina in vode, osoli, pokrij in duši do mehkega. Ko je meso na pol mehko, prideni pest nastrgane zelene, osem na velike kocke zrezanih krompirjev in žlico moke, ki si ji dodala nekaj žlic vode. Kuhaj pokrito, da se krompir zmešča, in postavi kot samostojno jed na mizo.

Telečje stegno v smetani.

Nabodi 1 kg telečjega stegna s slanino, osoli in položi v kozo. Nato prideni nekaj koscev korenja, čebule in žlico masti. Pokrij in duši do mehkega (od časa do časa prilij žlico tople vode). Ko meso nekoliko zarumeni, prilij nekaj žlic juhe in vina, pero lavorja, nekaj zrn popra in košček limonove lupine. Ko prevre, prideni žlico moke, ki si jo zmešala z nekaj žlicami kisle smetane. Ko vse spet prevre, zreži meso, naloži na krožnik in oblij s precejeno omako. Zraven daj krompirjev piré ali pražen riž.

Makaronov ali rezančni narastek z mlekom.

Razmotaj v loncu $\frac{1}{4}$ l mleka, 1 jajce in 4 dkg razpuščenega surovega masla. Primešaj $\frac{1}{4}$ kg v slani vodi kuhanih in odcejenih makaronov, 1 ali 2 žlici kuhanega, drobno zrezanega svinjskega mesa, žličico drobnost zrezanega peteršilja ali drobnjaka. Vse narahlo premešaj in stresi v dobro pomazano, z drobtinami potreseno kozo in peci 30 do 40 minut. Pečenega postavi s solato, grahom ali špinačo na mizo.

Ohrovtov narastek z makaroni.

Mešaj tri žlice kisle smetane in dva rumenjaka, prideni $\frac{1}{4}$ l kuhanega, odcejenega in sesekljanega ohrovta, žličico peteršilja, 20 dkg v slani vodi kuhanih, odcejenih in ohlajenih drobnih makaronov (vrvc), sneg dveh beljakov in pest krušnih drobtin. Vse narahlo premešaj in stresi v dobro pomazano kozo in peci pol ure.

Božična pletenka brez jajc.

Zmešaj v lončku $\frac{1}{8}$ l toplega mleka, 1 do 2 dkg drožja, žličico sladkorja in pusti, da vzide. Posebej zlij v skledo $\frac{1}{4}$ l vročega mleka, prideni pičlo kavno žličico soli, 5 dkg surovega masla in 60 dkg moke. To vse s kuhalnico dobro stepaj in postavi testo na toplo, da vzide. Ko vzide, ga tanko razvaljaj in namaži z 8 dkg dobro vmešanega surovega masla ter zapogni najprej od ene strani čez sredo in potem od druge, da pride v gube kakor masleno testo. Nato ga razreži na tri dele,

ovijaj vsakega kakor perilo v podolgasto, pol metra dolgo klobaso in napravi iz teh klobasic v tri stremena spleteno pletenko, jo položi na podolgasto pekačo, pokrij s prtičem in ob straneh obloži na primer z valjarjem ali s čim podobnim, da se pletenka ne razleze; postavi na toplo, da vzhaja. Nato jo pomaži z raztepenim jajcem ali beljakom in če hočeš, jo potresi po vrhu z mandeljni, zrezanimi na listke, in peci v srednje vroči pečici.

Božična potica.

Napravi testo kakor za božično potico, le da mu primešaj en rumenjaka. Ko si testo namazala z 8 dkg surovega masla, ga ravno tako zapogni, da pride v tri gube. Nato ga po dolgem razvaljaj, namaži s kakim primernim nadevom, zvij kakor navadno in pusti, da vzhaja.

Diplomatski kruh.

Mešaj štiri rumenjake, 8 dkg sladkorja, prideni 2 dkg zrezanih mandeljnov ali orehov, 4 dkg rozin, limonove in pomarančne lupine, sneg štirih beljakov, 4 dkg namočenih, obrisanih in zrezanih fig in 10 dkg moke. Vse narahlo premešaj in stresi v dobro pomazan, z moko potresen, podolgast model in peci v srednje vroči pečici.

A N E K D O T E

Špartanski.

Ko je kralj Filip Macedonski pisal v Šparto: »Ko bom prišel k vam, bom vse požgal in razrušil!«, so mu Špartanci odgovorili z eno samo besedico: »Ko!«

Leonidas je bil z maloštevilnimi vojaki zaprt v termopilsko sotesko, toda poguma ni izgubil. Mogočnemu vojskovodju Kserksu, ki je poslal k njemu sla z naročilom, naj preda orožje, je odgovoril: »Sam pridi ponj in si ga vzemi!« Ko pa so mu sporočili, da je sovražnik že čisto blizu, je hladnokrvno odvrnil: »In mi smo čisto blizu sovražnika!«

Atenski.

Ifikrat, atenski vojskovodja, je sijajno zavrnil nekoga, ki mu je oponesel njegov nizki rod: »Da, toda jaz sem prvi svojega rodu, ti pa zadnji!«

»Strašen bo boj!« je rekel neki častnik Antigonu, ko so z vojsko korakali proti sovražniku. »Sovražniki tako na gosto streljajo na nas, da je od samih sulic sonce zatemnelo.«

»Nič boljšega kot to,« mu je mirno odgovoril Antigonos, »se bomo vsaj v senci vojskovali!«

Ne pozna umetnosti.

Pred leti so na Jesenicah povečali župnijsko cerkev. Na trg pred cerkvijo so postavili Kristusov kip, ki ga je naredil umetnik Kralj. Med župljani je bil nekdo, ki je predlagal, naj postavijo pred Kristusov kip še Kaifovega, ki bo vpraševal: »Ali si ti Kristus?«

Ženska vitkost.

Znamenita igralka Sarah Bernhardt je bila nad vse vitka. Neki kritik je to v listu »Figaro« precej prijemljivo napisal:

»Včeraj sem stal pred gledališčem. Bilo je še pre zgodaj, da bi vstopil. Nenadno se je pred gledališčem ustavila prazna kočija! In kdo je izstopil? Sarah Bernhardt!«

Pri dobrodušnem koncertu.

Vratar, ki je pri vhodu prodajal vstopnice, ves preplašen po prvem odmoru priteče k ravnatelju:

»Gospod ravnatelj, zdi se mi, da bo tole precej nerodna zadeva za vas«, zašepeta.

»Kako, kaj pa je?«

»Dvoženstvo, gospod ravnatelj! Že pred koncertom sta prišli dve dami in rekli, da sta vaši ženi, zdaj je pa še tretja prišla!«

V kinu.

»Nikar tako glasno ne kašljajte! Saj sploh ne slišim, ko vaša sosedica bere vmesno besedilo na glas!«

Šolska modrost.

Učitelj: »Povedal vam bom nekaj pregovorov, ki imajo tudi zaobrnjeni svoj smisel. Na primer, če rečem: 'Pes, ki laja, ne grize', bi se glasil zaobrnjen pregovor mogoče takole... No, kdo ve?«

Majhen modrijan v prvi klopi dvigne roko:

»Bolhe, ki grizejo, ne lajajo!«

Pri zdravniku.

»In kje ste najprej začutili bolečine?«

»Če se ne motim, gospod zdravnik, je bilo to pred frančiškansko cerkvijo na Marijinem trgu!«

Iz otroških ust.

»Dober dan! Rad bi ovratnik za svojega očeta!«

»Lepo, dečko. Takega mogoče kakor ga imam jaz?«

»Ne, za spoznanje bolj čistega!«

Rešitev ugank v novembrski številki.

Rešilci ugank. Prvo črko dobiš iz abecednega kvadrata, drugo ti pove vsota obeh števil iz imena rešilca, dobiš: Resnica oči kolje. N. pr.

Letošnji izžrebanci po poklicih. Številka meseca in nagrade ti pove črko iz imena. — Delu plačilo.

Umetniški osnutek. Hrepenenje.

Grob. Začni v sredi pod svečo prve vrstice, nato na levi, potem na desni in tako menjaje do konca, pa dobiš: Le križ nam sveti govori, da vidimo se nad zvezdami. (Nagrobna.)

Prošnja. Razdeli abecedo na pet delov. Število not v skupinah pove, katero črko vzemi. N. pr.: iz 4. skupine prvo črko (o), iz 1. skupine drugo črko (b), iz 4. skupine prvo črko (o), iz 2. skupine tretjo črko (g) itd., da dobiš: O Bog, daj jim večni pokoj!

Vremenski koledar za 4. tromesečje. Datum pove, katero črko vzemi iz napovedi. — Veliko grmenja, malo dežja.

Številnica. Ključ: bok, vrat, misel. Kar ste vi, smo bili mi, kar smo mi, to boste vi.

Težka izgovorjava.

Ona: »Peter, kakšen si postal! Ne samo to, da si včeraj zvečer tako pozno prišel domov, ampak si mi povrh še pripovedoval, da si bil pri stricu; danes sem pa zvedela, da si bil v gostilni pri Stritarju!«

On: »Hm, ne bodi huda, dragica, toda včeraj zvečer kar nisem in nisem mogel izgovoriti besede Stritar!«

Svobodna želja.

»Moja žena si lahko vsako leto za svoj rojstni dan želi, karkoli hoče.«

»No, in kaj si je že kdaj želela?«

»No, nič posebnega. Zadnjih petnajst let si zmeraj želi kolo.«

Pred sodiščem.

»Priča, ste res rekli obtožencu tat in ropar?«

»Da, gospod sodnik!«

»Kaj ste ga tudi z lažnivcem in goljufom nagnali?«

»Ne, gospod sodnik! Človek se namreč ne more vsega hkrati domisliti.«

Pri zobnem zdravniku.

»Gospod zdravnik, rad bi dobil za svojo nevesto umetno zobovje!«

»To ne gre kar tako. Bo morala nevesta že sama priti!«

»Hm, gospod zdravnik. Jutri ima namreč moja nevesta svoj rojstni dan, pa sem jo hotel presenetiti.«

V gostilni.

»Vas smem mogoče opozoriti na to, da so polži naša posebnost, gospod profesor?«

»Že vem, gospod plačilni! Ko sem bil zadnjič tukaj, mi je eden od njih stregel!«

V šoli.

Mali Petrček je prišel prepozno v šolo in predložil gospodu učitelju tale opravičilni listek na mizo:

»Prosim, oprostite mojemu sinu Petrčku; zaradi tehničnih ovir je mogel šele eno uro pozneje priti v šolo.«

»Kakšne tehnične ovire pa so bile?« je pozvedoval učitelj.

»Naša budilka se je ustavila«, je odvrnil Petrček.

Posetnica. Prometni uradnik.

Zbiralnica. Zaznamuj s črkami zaobrnjenega abecednega reda posamezne skupine! Prva črka v rešitvi je »K«, vsaka naslednja je v oddelku prejšnje. Dobiš:

Kdor vedno le smrt premišlja,
kako mu življenje preseda;
kdor misli le na življenje,
kako ga prestraši smrt bleđa!

Osmrtnica. Jemlji črke, kot jih določajo spredaj stoječe številke, da dobiš: V miru počivaj!

Šaljivka. Amen — mena.

Rešitve je treba poslati do 20. vsakega meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Zastavljavci ugank naj pošiljajo tudi vse rokopise na isti naslov.

MIMOGREDE

PISMO SVETEMU MIKLAVZU

Kje so časi, o kje so časi,
predobri svetnik,
ko si mi jabolk nosil,
pomaranč, rožičev in fig!

Nič ne vem, da bi bil te prosil,
samo da prinašaš, sem verjel
in zjutraj, ko sem se zbudil,
poln škorenj sem dobrot imel.

Danes ti pišem in te prosim,
cesar te nisem nikdar:
prinesi mi potrpljenja,
ki je tako dragocena stvar.

Veš, svet se vsak dan drugače
da z živci je kar šment. [suče,
ko moraš poslušati glasove
tako različnih trobent.

Če mi potrpljenje prineseš,
nemara vzdržim še kaj let
in se vrtel bom v taktu,
kakor trobenta zmešani svet.

Sicer pa, če ni drugače,
prinesi mi tri mošnje zlata
in z zdravimi živci trobental
bom svetu svoj hopsasa!...

TALENTI

Jož, kako je pri nas slabo,
pa da ne bi svojeglavili —
to se pravi, da bi radi
vsi se uveljavili!

Danes nam ni všeč minister,
jutri zdvomimo nad banom,
apojutrišujem, nič ne pomaga.
znesemo se nad županom.

Saj je vse tako preprosto,
samo malo dobre volje
in 'zamotana' vprašanja
bi iztekla se ko olje!

Nič bi ne bilo mrmranja
in nič jeze ne bilo bi;
zdaj pa, ali gre drugače,
kakor da se vežejo otrobi?

O, kako, kako pri nas smo
za politike ko ustvarjeni:
svet čez noč osrečili bi —
z megalomanijo udarjeni...

Joža Lovrenčič.

ZANIMIVOSTI

NARODNI PESNIK POPRAVLJA AŠKERCA

Ljudski pesnik s Koroškega, Blaž Mavrel, nam je poslal sledeče pismo:

Ko sem kot otrok prvič bral Aškerčev »Mejnik«, sem imel občutek, da je nerodno zložen. Pozneje, kadar sem ga kedaj bral, se mi je zdelo škoda za znamenito in pomenljivo zgodbo, da je ni lepše naredil. Torej sem jo pa sedaj jaz! Tiskajte jo tudi enkrat, saj je zdaj čisto druga!

V Aškerčevem »Mejniku« so poleg nerodnega besedila še naslednje hibe: 1. Pesnik pravi: »odkar moj duh odplaval« — saj je on sam bil tisti duh, zakaj pa pravi »moj«? 2. »na oni svete«, ko je pa vendar ves ta čas na tem svetu mejnik nosil. — 3. »ta prekleti kamen«; morda pa Vid le ni bil pogubljen, ampak le v vicah; verne duše pa ne kolnejo, le zdihujejo; kletvica ni lepa v pesmi, jaz bi je ne zapisal. — 4. Spredej je govor o Vidu, nato pa kar reče: »pred njim«, kakor da je nekaj bilo pred Vidom, ne pa pred Martinom. Tu je treba Martina imenovati. — 5. Beseda »sinoč« ni cela.

Sploh je toliko nepotrebnih besedi in še brez rim! Vseh teh napak v moji pesmi ni! In beseda »ni znač« je hrvaška! »Prodal je i on par volov« — tisti »i« je tudi iz hrvaščine in je tako neznaško pust! Tudi je treba na vsak način dva k r a t reči in pisati tisti vzklik: »Jož, kam bi del« — vsak pripovedovalec je tako pravil. Pri nas se je navadno reklo: »Kam bi vteknil, kam bi vteknil?« »Ondi vtekní, kjer si zmeknil!« Tudi ne verjamem, da bi kdo vprašal: »Kdo si božji?« Pri nas se reče: »Kdo hodi? Kdo pa je? ali Kdo pa si?« Namesto »pri Kustoci« bi se lahko reklo danes, ko je svetovna vojska za nami: »Bil pri Gorici nisem plah...« —

Po vseh teh originalnih pripomujah nam ljudski pesnik objavlja predelano pesem:

Mejnik.

A. Aškerc - B. Mavrel.

Na sejmu Martin bil prodal
je Lahom par volov,
do noči v trgu je ostal,
šel pozno sam domov.

Vojak bil Martin svoje dni,
strahú on ni poznal,
na straži temne stal noči,
pa bi nocoj se bal!

»Da v gozdu straši, govore,
ob uri pozni tej,
ah, delajo si strah ljudje!«
Gre svojo pot naprej. —

»Bil pri Kustoci nisem plah,
sem smrti zrl v oči,
kogá naj bilo bi me strah,
če listje zašumi?«

Do svoje hoste je prispel —
kaj čuje iz temé?
»Jož, kam bi del, joj, kam bi
zdihuje glas ječé! [del?«

»Kdo hodi?« ga nagovori,
saj straha ni imel,
za šalo Martin še veli:
»Tja deni, kjer si vzel!«

»Vzel ta mejnik sem bil nekaj.
presadil ga v tvoj svet,
s težavo nosim ga nazaj
pač dolgih že sto let!

Ko zjutraj ga je zbudil svit,
novico to je čul:
»Nenadoma je sosed Vid
sinoči preminul!«

Kako teži me in tišči!«
A zdaj zabliska se,
zagleda Martin in strmi —
Vid, njegov sosed, je!

Mejnik na rami je noseč
upognjen zdihoval,
pod kamna težo je hropeč
kraj prejšnji zanj iskal. —

Bil Martin je vojak nekoč,
ki strah ga zmedel ni,
kako prišel domov to noč,
pa vendar vedel ni!

REŠILCI UGANK V NOVEMBRSKI ŠTEVILKI

Vseh 200 točk so dosegli: Kržišnik Angela, Petelin Francka, Petelin Mimica, Modrinjak France, Rošker Justina, Župnijski urad Pišce, Kržišnik Helena, Tavčar Martin, Kapš Stanko, Cirilska knjižnica Ljubljana, Katoliško društvo rokodelskih pomočnikov Vrhnika, Kunstelj France, Kapš Jože, Kalan Luka, Jeglič Stanko, Zajec Lojze, Baša Lenčka, Gros Ančka.

Ažman Justin (176), Sušteršič Franc (164), Miklavčič Franja (170), Videnšek Ana (120), Pavlin France (176), Lukovšek Ivanka (170), Kocmur Pavla (170), Bulovec Ivo (176), Mihelčič Franc (176), Kalan Minka (170), Jeraša Janez (146), Demšar Viktor (146), Lipoglavšek Slava (152), Rakovec Josip (152), Debevec Krista (155), Imperl Peter (146), Trebše Alojzij (146), Papler Julka (146), Aleš Franc (116), Samostan Stična (176), Erjavec Amalija (176), Zorec Alojzij (176), Nartnik Marija (154), Kiferle Danica (146).

Cesar Anton (94), Mlakar Jožef (94), Sodja Franc (94).

Izžrebani so bili: Za prvo nagrado: Tavčar Martin, teolog, Ljubljana, Semeniška 4. Za drugo nagrado: Lipoglavšek Slava, suplentka, Ljubljana, Sv. Petra nasip 71; Erjavec Amalija, učiteljica, Stična. Za tretjo nagrado: Jeraša Janez, žel. uradnik, Rožna dolina c. IX, št. 19, Ljubljana; Sušteršič Franc, župnik, Selca nad Škofjo Loko; Zorec Alojzij, trgovec, Stična.

POMENKI

Fr. K., Ljubljana: Poskusi se še v kaki drugi vrsti ugank! Posetnic, črkovnic in številnic imam namreč že toliko, da kar tonem v njih.

Danica, Brusnice: Upam, da se boš spet kmalu kaj oglasila! Tiho pa res ne znam biti, kakor vidiš!

S. O., Sele: Tvoje pošiljke sem se zelo razveselil in ti bom seveda rade volje vse ustregel.

Franjo Tanjšek, št. Andraž: Škoda, da si mi uganko prepozno poslal! Zdaj bo morala pa do prihodnjega novega leta počakati.

K. J., Potoke: Opozorila glede priloženih legitimacij nisi dobro razumel. Ni namreč treba poslati celega ovoja, iz katerega je izrezan le naročnikov naslov in lepo shranjen doma, ampak poslati moraš le tisti drobni košček papirja, na katerem je natipkan naročnikov naslov, vse drugo pa lahko shraniš doma.

T. M., Ljubljana: Žal, ti zdaj še ne morem odgovoriti. Poskušal pa bom stvar urediti v januarski številki.

J. P., Doslovče: Mogoče ti bom res lahko v prihodnjem letu ustregel, čeprav ti zdaj še ne morem zagotovo obljubiti.

Hostar, Ljubljana: Tudi tebe bi prosil isto, kar sem v tej številki že nekoga. Če bi mislil, da nisi sposoben, bi ti ne omenjal, da mi v prihodnje pošlji kaj bolj originalnega. Stari sistemi so že tako obrabljeni, da so že vsi privlačnost izgubili. Vsaj obleko poskusi dobiti drugačno svojim zamislím, pa bo precej bolj!

France, Mošnje: Potrudil se bom, da bom tvojo zares sijajno zamisel uresničil. To bo razvidno že iz januarske številke in potem sem celó tako predrzen, da trdno pričakujem, da se boš ti prvi lotil tekmovanja za najboljše sestavljene uganke.

Vsem: Vem, da bodo dolgi zimski večeri rodili marsikako sijajno misel, ki bodo zagledale v Mladikah beli dan!

Kaj pa je v žehniku?

Nekdo Vam je natresel črnilo vanj. Gospa Ivanka pa miri neveščo dekle: Črna voda je merilo, kako je oprano perilo. Čim temnejša voda, tem lepše je perilo oprano. Terpentinsvo milo Zlatorog da vedno temno vodo, zato pa je s tem milom oprano perilo lepše kot novo. Lepo duhti in iz njega kar puhti po snagi in svežosti.

Zlatorog ovo TERPENTINOVNO MILO

NOVE KNJIGE

Bolgarske novele

Izbral in prevedel Tone Potokar. Broširan izvod 24 din, v platno vezan 36 din (cena za neude: broširan izvod 32 din, vezan 48 din).

Poljske novele

Izbral in prevedel France Vodnik. Broširan izvod 21 din, v platno vezan 30 din (cena za neude: broširan izvod 28 din, vezan 40 din).

Ptički brez gnezda

Spisal Fran Milčinski. Druga izdaja. Ilustriral Hinko Smrekar. Broširan izvod 59 din, v platno vezan 51 din (cena za neude: broširan izvod 52 din, vezan 68 din).

Čudovita pravljica o Vidu in labodu Belem ptiču

Spisal Bogomir Magajna. Ilustriral Maksim Sedej. Broširana knjiga stane 12 din, v platno vezana 18 din (cena za neude: broš. 16 din, vez. 24 din).

Krompir

Spisal inž. Rado Šturm. Broširana knjiga stane 15 din, v platno vezana 24 din (cena za neude: broširana 20 din, vezana 32 din).

Naročila izvršuje

Družba sv. Mohorja v Celju

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE

CELJE • LJUBLJANA • MARIBOR

Obrestna mera za vloge znaša do 5%

Za vloge in obresti jamči Dravska banovina z vsem premoženjem in vso davčno močjo!

